

XV. évfolyam
4. szám

50501

Budapest
1905. április hó.

GRAFIKAI SZEMLE

××× HAVI FOLYÓIRAT ×××
A GRAFIKAI IPARÁGAK
SZÁMÁRA

§§§ SZERKESZTI §§§

TANAY JÓZSEF

§§§ FŐMUNKATÁRS §§§

NOVÁK LÁSZLÓ

FOLYÓIRAT

1905. 4. 125

SPITZKOPF

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület.

Ádám Herman
Krisztina-körút 77.
M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia
Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
Fő-utca 23.
Helsler Jaroslav
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3—5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalis Imre
Remete-hegy.
Bichler Ignác
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Barcza József
Váci-utca 66.
Buschmann Ferenc
Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
Irod. Int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármege-utca 11—13.
Goszler Gyula
Aranykér-utca 1.
Langer Ede és Fia
Zsibáros-utca 1.
M. kir. posta- és táv. ny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Irányi-utca 1.
Quittner József
Károly-körút, központi
városház.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Szász Dávid
Fővám-tér 5.
Székesfővárosi házi ny.
Központi városház.
Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.
Vaszhillevits Péter
Molnár-utca 5.
Victoria-nyomda
Váci-utca 37.
Wodianer F. és Fiai
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Bichler J.
Kiskorona-u. 15.
Budapesti h. é. v. nyomd.
Lipót-körút 22.
Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Engel S. Zsigmond
Kálmán-utca 1.
Farkas Testvérek
Nádor-utca 19.
Hamburger és Birkholz
Csáky-utca 13.
Hungária-könyvnyomda
Váci-körút 34.
Kállal Ármin
Bálvány-utca 18.
Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai
Vadász-utca 26.
Károlyi György
Akadémia-u. 20.
ifj. Kellner Ernő
Csáky-utca 9.
Kertész József
Nádor-utca 28.
Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.
Krausz Lajos
Váci-körút 20.
Krausz S. és társa
Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
Váci-körút 78.
Lengyel Lipót
Vadász-utca 35/a.
Löw Ede
Váci-körút 80.
Magyar Hírlap nyomd.
Honvéd-utca 10.
Magyar Sajtó könyvny.
Nádor-utca 74.
Márkus Samu
Báthory-utca 20.
M. k. postatakarékp. ny.
Hold-utca 4.
Munk és Balog
Árpád-utca 12.
Pallas Irod. és nyomd. r.-t.
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
Rézvénytársaság
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat ny.
Dorottya-utca 14.
Pollák Eikán
Nagykorona-utca 21.
Schlesinger Vilmos
Honvéd-utca 2.
Thália-nyomda
Pannónia-utca 6.
VI. ker. (Terézváros).
Adler Mór
Laudon-utca 6.
Andal Gyula
Szondy-utca 11.

Bendtner György
Gyár-utca 42.
Berkovits János
Teréz-körút 40—42.
Biraucz és Társa
Amazon-utca 6—8.
Brett testvérek
Szondy-utca.
Breuer Mihály
Lovag-utca 2.
Bróza Ottó
Váci-körút 17.
Bruck és Társa
Nagymező-utca 5.
Budapesti Újságn.
Szondy-utca 10.
Eberle József és Társa
Podmaniczky-utca 43.
Európa, Irod. és ny. r.-t.
Ó-utca 12.
Express-nyomda
Váci-körút 39.
Fővárosi nyomda stb. r.-t.
Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
Lázár-utca 15.
Fuchs Samu
Teréz-körút 43.
Gergely Miksa
Lázár-utca 2.
„Globus“
Aradi-utca 8.
Glückselig M.
Hunyady-tér 7.
Goldschmiedt Testv.
Révay-utca 1.
Gutenberg-nyomda
Király-utca 10.
Herrman Ignác
Szerecsen-utca 20.
Hornyánazky Viktor
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.
Kápolnai Adolf
Gyár-utca 23.
Kaufmann, Wollitz és tea
Vörösmarty-utca 52.
Korvin Testvérek
Révay-utca 14.
Kunoss Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid és Fia
Nagymező-utca 26.
M. á. v. menetjegy-ny.
Csengery-utca 33.
Minerva ny. (tal. Ganzl Zs.)
Szerecsen-utca 7/9.
Muskát Miksa
Szondy-utca 4.
Orsz. közp. közs. ny. r.-t.
Váci-körút 61.
Pollacsek Mór
Podmaniczky-utca.
Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.
Radó Izor
Szerecsen-utca 13.
Radó Vilmos
Ó-utca 2.

Rigler József Ede r.-t.
Róza-utca 55.
Róza Iz.
Podmaniczky-utca.
Schmelcz Izidor
Izabella-utca 70.
Schmidl Sándor
Szerecsen-utca 6.
Schwartz Testvérek
Podmaniczky-utca 35.
Singer Lipót
Ó-utca 15.
Székelly Viktor
Ó-utca 15.
Wellez Béla
Uj-utca 37.

VII. (Erzsébetváros).

Árpád kő- és könyvny.
Valero-utca 9.
Athenaeum Ir. ny. r.-t.
Kerepesi-út 54.
Bárd Jakab
Almásy-utca 5.
Biró Albert
Klauzál-utca 35.
Elek Lipót
Kertész-utca 20.
Erzsébetvárosi könyvny.
Dohány-utca 29.
Fichner Á. és fia
Csömöri-út 13.
Gallitzenstein H.
Kertész-utca 25.
Garai Mór
Károly-körút 3.
Gelléri és Székely
Kerepesi-út 34.
Gross és Grünhut
Jósika-utca.
Grünwald Ödön
Wesselényi-utca 4.
Hedvig Imre
Wesselényi-utca 9.
Hedvig S.
Dohány-utca 12.
Kellner Gerson
Csányi-utca 13.
Löbl Mór
Király-utca 27.
Löblowitz Zsigmond
Csömöri-út 78.
Lusztig Mór
Kertész-utca 37.
Markovits és Garai
Rombach-utca 10.
Mermelstein Fülöp
Wesselényi-utca 11.
Nagel István
Vörösmarty-utca 14.
Neuwald Illés
Dohány-utca 44.
Pannónia-nyomda
Rombach-utca 8.
Propper Leó
Erzsébet-körút 35.
Reform-nyomda
(Welsz Á.)
Rombach-utca 5.
Reich Ármin
Dohány-utca 84.
Roth Mór és Társa
Kertész-utca 23.
Spatz Henrik
Dob-utca 55.
Stern Péter
Kazinczy-utca 35.

Világosság
Dohány-u.- és Nyár-utca
sarkán.

Vészi Gerson
Wesselényi-utca 27.
Wiesinger József
Wesselényi-utca 30.
Zeisler M.
István-tér 17.

VIII. ker. (Józsefváros)

Anglo-nyomda
Baross-utca 47.
Budapesti Hírlap nyomd.
Rökk-Szilárd-utca 4.
A Nap újs.-váll. nyomd.
Rökk-Szilárd-utca 9.
Corvina-nyomda
Baross-utca 4.
Özv. Fried Ignácné
József-utca 24.
Fritz Ármin
József-körút 9.
Hell I. Ede
Luther-utca 4.
Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
József-körút 10.
Kossuth Lajos-nyomda
Tisza Kálmán-tér 6.
Könyvnyomdászok Szak-
köre tanfolyamának
kísérleti nyomdája
Tavasmező-utca 15.
Lipinszky és társa
Nap-utca 19.
Otthon-nyomda
Mária-utca 42.
Réval és Salamon
Üllői-út 18.
Róza Kálmán és Neje
Szentkirályi-utca 30.
Splitzer Márk
Békkocsia- és Német-utca
sarkán.
Stephaneum ny.
Szentkirályi-utca 28a.
Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.
Nemzetközi könyvny.
Kőfaragó-utca 10.
Uránia-nyomda
Mária-utca 11.
Weissenberg Ármin
József-körút 16.

IX. ker. (Ferencváros).

Engelmann Mór
Vamház-körút 15.
Harsány Emil
Lónay-utca 7.
Mezel és Panker
Soroksári-utca 4.
Mészaki Ir. és ny. r. t.
Soroksári-utca 5.
Pátia-nyomda r.-t.
Üllői-út 25.

X. kerület (Kőbánya).

Elaő kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.
Merendliák Károly
Liget-tér 4.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.,
Egyes szám ára 40 fillér

Szaktanfolyamunk.

A tanítás rendben folyik, de a hallgatók száma 29-re csökkent. Hogy mi ennek az oka: mult füzetünknek a szaktanfolyami javaslatról szóló cikkében — azt hisszük — kellőképpen megmagyaráztuk. A hallgatók fáradtak, s aki közülök nem tudja nyomon követni a széleskörű tanítási anyagot: egyszerűen emarad.

Rajztanulás dolgában a hallgatók a tervezésnél tartanak: mértani tereket töltenek ki stilizált díszítő motívumokkal. Szakoktatás tekintetében — amennyire a szűkre szabott idő engedi — a tipográfiai vázlatok gyors elkészítése járja, hébe-korban szedés-gyakorlatokkal is. Három igen tanulságos előadást is hallottunk legutóbb: március 26-án a bécsi Brendler-féle betűöntöde szedőfaktora, *Novák József* ismertette a betűöntés körül fölmerülő munka-ágazatokat; április 9-én *Fuchs Zsigmond*, 16-án pedig *Salamon József* úr folytatták pompás előadásaik sorozatát. Salamon úr előadásának különben még folytatása lesz május hó 7-én, amikor is vendégeket szívesen látunk.

Kísérleti nyomdánkknak jelentékeny gyarapodásban volt része. Elnökünk és *Fuchs Zsigmond* úr közbenjárására *Asbóth Emil* és *Kögler Gusztáv* urak, a Ganz és Társa részvénytársaság igazgatói kölcsönképpen 1-lőerős váltakozó áramú elektromotort bocsátott rendelkezésünkre, kapcsolóval és indítóval egyetemben. E szívesség által üzemi kiadásainkban jövőre jelentékeny megtakarításokat érünk el.

Az estéli munkálkodás szükségessé tette, hogy újabb négy villamos izzólámpát szereltesünk föl. Ennek révén ma már esténkint is kitünő világításban van részünk.

A tanfolyam záró ünnepélye programmunk szerint május hó 14-én lesz. Ez alkalommal — hogy az oktatás céljaira még ezt a napot is kihasználhassuk — Szakkörünk elnöke *Tanay József* tart előadást a magyar könyvnyomtatás multjáról. Az előadásra, valamint az egyidejűleg tartandó kis kiállításra meg fogjuk hívni kereskedelmi miniszteriumbeli és egyéb támogatóinkat, valamint a budapesti főnök-egyesület tagjait is.

XIX., XX. és XXIII. előadás 1905. évi február hó 12-én, 19-én és március 12-én. Tárgy: **Vázlatkészítés és a szedés gyakorlati oktatása. III. Meghívók s hasonló nyomtatványok.** Ifj. *Aigner Antal*, *Bozsik István*, *Butkovszky Bertalan*, *Kún Kornél*, *Löwy Salamon*, *Müller Ignác*, *Novák Alajos*, *Prüner Arnold*, *Spitz Adolf*, *Stefáni József*, *Stalla Márton* és *Szauer Adolf* közreműködésével tanította *Mitterszky József*. A próbaszedéseket nyomtatta: *Bauer Henrik*. Az előadás anyagát összefoglalta: *Novák László*.

A meghívóféle nyomtatványok dolgában ma már úgyszólván beláthatatlan a változatosság. Szöveg, alak, kiállítás akár ezerféle is lehet, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy akcicens nyomtatványaink egy jó részét kénytelen-kelletlen ebbe a csoportba kell soroznunk. Hogy csak rövidke izlelőt adjunk, ide tartoznak a mulatságra, esküvőre, keresztelőre, tudományos és egyéb fölolvására. közgyűlésre stb. stb. szóló meghívók, a különféle műsorok, táncrendek, ételrendek. tagsági és belépő jegyek, díszesebb üdvözlő-kártyák, sőt még bizonyos tekintetben a temetésre hívó lapok (partecédulák) is. Hogy e különböző célú nyomtatványokat mind egy kalap alá vesszük, arra igen alapos okunk van: tervezés és szedés dolgában — az egy partecédulát leszámítva — egyikre sincsen rendes sablonunk. Míg a levélfejnél. számlánál, névjegynél, de még sok tekintetben a cégkártyánál is, szöveg és alak tekintetében bizonyos megszokott formák lebeghetnek a szemünk előtt: a meghívó-féle nyomtatványoknál erről csak nagyon kis mértékben lehet szó.

Alapelvül e nyomtatványok tekintetében azt a szabályt vehetjük, hogy az előállításukra használt betűnek és dísznek. valamint a színnek meg papirosnak komolyság, illetőleg könnyedség tekintetében egyenes arányban kell állania a szöveg tárgyának komolyabb vagy könnyedebb voltával. A mulatságra szóló meghívót például képtelenség volna olyan betűkkel, színnel, s olyan alakra nyomtatni, mint ahogyan a temetési meghívókat szokás, s viszont az utóbbiak előállításakor sem használhatunk föl holmi cikornyás, vékony betűt, lenge díszet, s nem

nyomtathatunk velök tarka papirosra többszínűen. E hasonlat talán kissé túlzott, de ne feledjük, hogy a komolyságnak, meg játziasságnak sok-sok fokozata lehet az életben, a nyomtatványnak pedig mindig már a külsejével is mintegy ki kell fejeznie az illető tárgybeli hangulatot.

Nagy szerepe van e nyomtatványok szedésmódjára nézve a papiros alakjának és minőségének is. Másképpen szedjük például az oktáv-papirosos meghívót s ismét másképpen a karton-lapra nyomódót. Az alakot nagy általánosságban meg szokták a szedőnek adni, de a minőséget már ritkábban; pedig — hogy csak egyetlen példát mondjunk — a strukturás papirosra okvetetlenül más betű kell, mint a krétázottra. Sőt még a színárnyalatok finomságának is nagy szerepök lehet a nyomtatvány sikerültében.

Itt világlik ki legjobban annak a felfogásnak az igazsága, hogy a szedőnek, mielőtt valamely akcicens nyomtatványnak csak a tervezésébe is belefogna: tökéletesen tisztában kell lennie a papiros minőségével. Legjobb, ha az eredeti papirosból adunk neki pontos nagyságra vágott darabot.

Vegyünk sorra egy-két efféle nyomtatványt.

Tegyük föl, hogy aranymetszéses fehér karton-papiroson *esküvői meghívót* kell előállítanunk. Átolvassuk a szöveget, hirtelenében kiszámítjuk, hogy micsoda betűfajtából férne rá az adott papirosra. Majd pedig a margóra és a sorok tónusára vonatkozó hevenyészett vázlatot csinálva, ha ezt jónak találjuk: megkezdjük a szedést.

Betű dolgában a választásunk ilyenkor rendszerint valami írott betűfajta, vagy a modern cirkuláris-betűknek, esetleg vékony groteszkeknek stb. valamelyik fajtájára esik. Margó dolgában nem fukarkodunk. A keltezést a levél élére vagy aljára tesszük, ahogy éppen alkalmasabb. A kiemelkedő szavakat — így a lakodalmas pár nevét — legjobb ha két fokozatnyival nagyobb betűvel szedjük. Másképp dülő vagy félkövér betűnek kiemelésre való használata nem ajánlatos, mert nyugtalaná teszi a szedés képét.

Ha levélpapirosra készül a meghívó: az irányító elvek ugyanazok maradnak. A levélformájú meghívónál fontos, hogy az esetleges fősor mindig a papiros közepe fölé kerüljön.

A *mulatságokra szóló meghívó-kártyák és belépőjegyek, ételrendek, műsorok* csinosabb kiállításúak szoktak lenni, s ezért a szedő legháládatosabb föladatai közé tartoznak. De mert a nyomtatványértékük csak efemer jellegű: valami sok időt nem igen fordíthatunk a szedésükre. Eleganciával párosult egyszerűségre kell tehát törekednünk, amikor ilyesmit szedünk, s pusztán betűöntői díszítményre, meg legföljebb még némi síktónusos alapnyomatra szorítkoznunk.

Újévi és egyéb *üdvözlő-kártyáink* szövege rendszeren igen kevés, az alakja pedig igen sokféle lehet, s így rájuk nézve teljességgel lehetetlen még csak irányító elveket is fölállítani. A nyomdász különben nagy gondot szokott fordítani a saját e fajta nyomtatványaira, már csak azért is, mert ha jól sikerültek: kitűnő reklámot képeznek. A magánemberek üdvözlő-kártyái rendszerint igen egyszerűek, s szedéstechnikájuk olyan, mint a névjegyeké.

A *tagsági jegy* már maradandó értékű nyomtatvány, s ezért gyakran különös gonddal állítjuk elő. Hacsak lehet, alkalmazzunk az illető egyesület céljára vonatkozó emblémát is, mert az ilyesmi a közönség szemében általában igen hatásos. De ha emblémát, alapnyomatot stb. használunk: vigyázzunk, hogy nyomtatványunknak megmaradjon a tipográfiai jellege. A mai mesterszedők jó része e tekintetben követ el végzetes hibákat.

A meghívóféle nyomtatványoknál szöveg, alak stb. dolgában annyi lehet az eshetőség, hogy azoknak még csak csekélyke hányadára sem terjeszkehdünk itt ki. De hogy a nyomtatványkészítés minden csinájával-binjával könnyű szerrel megismerkedhessen: még a leggyakorlottabb mesterszedőnek sem árt, ha kis nyomtatványgyűjteményt rendez be magának, cél és rendeltetés szerint csoportosítva azt.

* * *

XXIV. előadás 1905. évi március hó 19-én. Tárgy: **Vázlatkészítés és a szedés gyakorlati oktatása. IV. Számlák, memorandumok, körlevelek s hasonló nyomtatványok.** *Ifj. Aigner Antal, Butkovszky Bertalan, Kún Kornél, Löwy Salamon, Müller Ignác, Novák Alajos, Prüner Arnold, Spitz Adolf, Stefáni József és Stalla Márton* közreműködésével tanította *Mitterszky József*. A próbaszedéseket nyomtatta: *Bauer Henrik*. Az előadás anyagát összefoglalta: *Novák László*.

E nyomtatványokra nagyjából rávonatkozatható az is, amit a levélfej tárgyalásakor mondtunk, még pedig azért, mert a levélfej rendszerint ezeknek is egyik lényeges tartozéka. E mellett azonban egyéb szövegrész is van a most tárgyalásra kerülő nyomtatványokon, aminek a révén aztán az utóbbiak célja általában véve különlegessé válik.

A *számla, szállító-lap* (faktura) és *jegyzék* célja közös, de a használatuk módja mégis különböző. A számlát gyakran olyan szállítmányokról állítják ki, amelyeket nem egyszerre, hanem különböző időpontban szállítottak. A szállító-lapot, vagy szokottabb elnevezéssel fakturát, már minden küldeményhez mellékelik; az összeg-rovatot ezért sokszor nem is töltik ki rajta. A jegyzék a számlának, illetőleg a szállító-lapnak kisebb, szerényebb formája. Különösen jellemzi e nyomtatványokat az, hogy táblázattal vannak kombinálva.

A számla-féle nyomtatványok formátuma általában a quart- és oktáv-nagyságok közt mozog. A jegyzék sokszor kisebb is ennél: például fél-oktávnyi nagy. Szövegük a rendes levélfejen s a „Számmla“, „Szállító-lap“, „Jegyzék“ stb. szavakon, meg a táblázatbeli szövegen kívül rendszerint kevés, s a mellett egyszersmind alárendeltebb jelentőségű is („T. c. úrnak“ stb., „A mai napon szállítunk t. C. számlájára és veszélyére“ stb.).

A számlán mindig a táblázat a legfő rész, s ezért jó, ha ez a nyomtatványnak több mint a felét foglalja el. A számlafejben foglalt levélfejnek semmi esetre sem volna szabad nagyobbak lennie, mint a szedés-nagyság legfőljebb egy negyedének. A fő sor különben mindig a „Számmla“ szó, amelyet még ma is széltében három-négycicerós írásbetűből, vagy valami más díszes betűből szoktak összeszedni. Természetes azonban, hogy ilyenkor a számlafej többi szövegét is ugyanilyen jellegű betűfajttal kell összeszedni.

A számlaféle nyomtatványok táblázata több rovatra van osztva. Elül két-három keskenyebb rovat a folyószám és keltezés beírására való; utána következik a széles tárgyrovat, ezután pedig az ártételek beírására szolgáló kettős rovat. Sokszor az egységárak meg a súlyra, mennyiségre vonatkozó ártételek számára is találunk külön-külön rovatokat. A főbb rovatokat félkövér vagy kettős-finom, a mellékrovatokat (korona—fillér) pedig finom vonalakkal választjuk el egymástól. A keresztvonalakat vagy beleszedjük a táblázatba, vagy pedig külön formát csinálunk belőlük. Az utóbbi ajánlatosabb, de a regiszternek ilyenkor lehetőleg pontosnak kell lennie. A keresztvonalak elseje meg a táblázat fejét elválasztó lénia közötti hézag jó, ha nagyobb, mint a többi keresztvonal között való, mert különben összenyomottnak látszik a táblázat eme része. A hézagbeli különbség itt 4—8 pontnyi is lehet.

Ügyelnünk kell arra is, hogy a beírandó tételek bele is férjenek majdan a maguk rovatába. Némi gondolkodással különben bárki is kiszámíthatja, hogy körülbelül milyen szélesek lehetnek az egyes rovatok. Az árák rovatában például a koronás rubrikának okvetlenül szélesebbnek kell lennie, mint a filléresnek, mert míg az utóbbiba általában csak két számjegyet írnak, a koronás rovatba négy, sőt esetleg öt is kerülhet. A folyószám rovatánál is többnyire elég, ha két számjegyre számítunk, a dátum-rovatba azonban számok is kerülnek, meg betűk is, s ezért szélesebbnek kell lennie.

A memorandum apróbb írásbeli közlemények fölvetelére való s a szövege rendszeren csak a főadó pontos címéből áll. Külön helye van rajta még a keltezésnek meg a címzésnek is; a papíros többi helyét aztán haránt futó vonalak foglalják el. Vonalas vagy kockázott papíron a lénia-szedés

főlöleges. A „Memorandum“ vagy „Értesítés“ cím minálunk többnyire el is marad, de amennyiben szednünk kellene: ezt kell vennünk a legfő sornak.

A memorandumnak legtöbbször harántos nyolcad-rét az alakja. Papirosának — mint a beírásra használt nyomtatványokénak egyáltalában — jól enyvezettnek kell lennie, hogy a tinta széjjel ne fusson rajta. Margó dolgában három ciceró a minimum.

Körlevelek dolgában a quart- meg az oktáv-nagyságúak a legszokottabbak. A velők kapcsolatos levélfejet rendszerint 4—6 ciceróval szélesebbre szedik a körlevél tulajdonképpeni szövegénél, amely utóbbinak szélessége a quart alaknál 32—40, oktávnál 20—26 ciceró között szokott ingadozni. A sarki levélfejet 2—3 cicerónyira eresztjük a bal szélzet felé. Különben is úgy kell bánnunk a levélfejes körlevéllel, mintha a fej is, meg a szöveg is külön-külön nyomtatvány volna. Magától értetődik azonban, hogy a betűk harmoniáját azért nem szabad szem elől téveszteni.

A margó általában alul a legszélesebb; oldalt jobbról-balról egyforma szélzetet hagyunk, ha a körlevél egy-oldalas; több oldalra terjedő körleveleknél meg prospektusoknál úgy szabjuk meg a margót, mint a könyveknél szokás: vagyis a bal oldalon kevesebbre vesszük, mint jobb felől.

A körlevél aláírása egy-két foknyival nagyobb betűből szedhető, mint a szöveg többi része. De mert az aláírás is szorosán a szöveghez tartozik, ne szedjük azt verzálisból sohasem. Kurzív, esetleg félkövér betű is különben igen alkalmas ahhoz, hogy aláírást szedjünk belőle. A „teljes tisztelettel“ stb. féle udvariassági formula szintén az aláírás-hoz tartozik s ha rövidebb emennél: fölébe, ha pedig hosszabb: a teljes sorszélesség közepére zárandó. Az a szokás, hogy az udvariassági formulát kisebb betűből szedik össze, mint a körlevél többi szövegét: izléstelen és rossz.

XXV. előadás 1905. évi március hó 26-án. Tárgy: **A betűöntés köréből.** Előadó: *Novák József.*

A nyomdásznak, még pedig a betűszedőnek és a nyomónak egyaránt, szükséges, hogy azt az anyagot, amellyel naphosszat dolgozik, alaposan megismerje. Legfő ilyen anyagunk pedig a betű, s az a sokféle nyomtatólemezt, amely közepes, sőt kisebb nyomdában is napról-napra elég technikai problémát ad föl még a kellő szaktudással rendelkező nyomdász-embernek is.

A betűöntői technika immár bámulatos magaslata emelkedett, de az öntött betűnek, disznek mégis vannak némely hiányosságai. Így például az új betűn sokszor azt tapasztalhatjuk, hogy a szélei nincsenek kellőképpen lecsiszolva, s ezért a festékező henger az újbetűs szedés lazábban álló betűit kihúzza,

a] tágitók stb. pedig maguktól csúsznak föl, s a hírheft maszatot (spiszt) hozzák létre. Az egyenetlen csiszolás következtében néha az egész szedés görbe. A szedőt okozzák ilyenkor a bajért, s a fölületes kizárás vádjával illetik: pedig bizony igen sokszor teljesen ártatlan a dologban. Hibás az öntöde, amely az illető anyag csiszolását hanyagul végezte.

A nyomónak is meggyűlik olykor a baja az új betűvel meg disszel, még pedig azért, mert ezek rendszerint nincsenek abszolút pontosságúra gyalulva. Vegyünk csak elő például akárminő teltképű, vadonat-új díszet, például az úgynevezett bacilluskeretet, s szedjük belőle mondjuk egy oktávnyi alapnyomatot. Egyenetlés nélkül, de sőt még azzal is, lehetetlen róla teljesen egyforma színezetű nyomatot készítenünk. Nem a nyomóban van ilyenkor a hiba, hanem magában a típusban, amelyet a betűöntői technika minden fejlődöttsége mellett sem igen sikerül teljesen egyformára gyalulni.

Azzal különben, hogy a kereteket stb. esetleg ferdén gyalulhatták, nem árt mindenkoron számolnunk. A tapasztalt betűszedő ezért még a keretdarabokon is tekintetbe veszi a szignaturát, s úgy szedi föl az egyes darabokat, hogy ezek szignaturái mindig egy bizonyos irányba kerüljenek. Így aztán, ha a gyalulás esetleg ferdén történt is: egyenetléskor selyempapíros fölragasztásával sok esetben segíthetünk a bajon.

A betűöntődében az anyagot rendszerint az úgynevezett raktári magasságra gyalulva állítják elő, amely megegyezik a megrendelésekben előfordulható magasságok maximumával. Csak azután gyalulják esetről-esetre a különböző nyomdai magasságokra. Némely betűöntő gyalulás után azonnal szállítja a betűt, de van olyan is, ki nyomdai osztályában előbb mindent alaposan kipróbál.

A betűöntői sokszorosításra szánt betűtervezeteket fehér kartonra s mintegy 3 cm.-es nagyságban ajánlatos megrajzolni, még pedig jó fekete tussal, hogy így a kivitel közben esetleg szükségessé váló átfotografálás, meg fotográfiai kisebbités lehetséges legyen. Van ugyan ma már nyolcad-, negyed- és félpetites rovátkákkal ellátott papíros is e célra, de ez nem okvetetlenül szükséges. Különben az az előnye az ilyen papírosra való tervezésnek, hogy a bélyegvívő a fotográfia megkerülésével egyenesen a rajz után vésheti meg a patricát.

A betűöntőket most az egyetemes betűvonal kérdésén kívül még az is foglalkoztatja, hogy az abécé minden egyes betűjének meglegyen a maga szisztematikus, tipográfiai pontokban kifejezhető vastagsága. Különösen a Brendler Károly és Fiai cég foglalkozik most behatóan ezzel.

Rendkívül fontos munka a betűöntésben az egyes díszítő darabok matricáinak olyanképpen való be-

állítás, hogy e darabok az esetleges léniakötésekkel pontos vonalban álljanak. Magától értetődik, hogy kizáró egységül ilyenkor csakis a tipográfiai pont számít, mert a papíros-szeletkével való toldás-foldás nagyon leszállítaná az illető díszítménysorozat praktikus értékét. E nagyfontosságú dologhoz különben a legtöbb betűöntöde ki szokta kérni valamely jelesebb mesterszedő tanácsát is.

A betűöntés technikájáról igen alapos cikk van ezidei Évkönyvünkben, s így itt csak annak rövid ismertetésére szorítkozom, hogy miképpen csinálhatnak a mi házi öntödével ellátott nyomdáink valamely betű-minimum után tetszés szerinti mennyiségű betű-készletet.

Az acélból való patrica ilyenkor már fölösleges. A betűket két vagy három sorban, ötösével-hatosával összeszedjük, s közéjük, valamint az egész szedés köré is, üvegből való betűmagasságú tágitókat rakunk. Kivülről olvasztott viasszal az egészet körültapasztjuk, s aztán rézkapocsra függesztve beakasztjuk a galvánfürdőbe. Fontos azonban az, hogy a betűk tisztán csak ólomból legyenek; ha ötvözve van a betű, különösen ha réz, nikkel stb. van benne: a fölülete kimaródik. Ezért az egyes betűt — hogy galvanoplasztikai úton matricát készíthessünk róla — rendszerint előbb ólomba másoljuk, ami úgy történik, hogy a kartonlapra öntött tiszta ólomba a kihülés pillanatában beleütjük a betűt, s az így készült pozitív képű új betűről ugyanezen a módon újra fordított képűt csinálunk. Ez azután már alkalmas arra, hogy a galvánfürdőbe akaszthassuk.

A betűk közé rakott üveglemezek rossz vezetők, s így nem rakódik le rájuk rézcsapadék. Az ólom azonban kitűnő áramvezető, s ezért már hamarosan észrevehetően rakódik le rája a rézréteg s ez annál vastagabb lesz, mennél tovább hagyjuk a formát a fürdőben.

Ha a galvánlemez a kellő vastagságot elérte: széjjelvagdoszák, s az egyes matricákat kellősítve s téglafarmájú kis ólomdarabkákra forrasztva, készen van az öntésre alkalmas anyaminta.

A díszítő darabokról hasonló módon készítenek matricát. Ha azonban arról van szó, hogy valamely már meglevő teltképű díszről vagy betűről világosat, illetőleg kontúros képűt csináljunk, azok közepét a megfelelő vastagságban a bélyegvívővel előbb ki kell vésetnünk.

A betűfém legfő ötvözet: ólom, antimon és cinn. Az egyes betűöntők azonban sokféle más fémet is vegyítenek a betűanyagukba, kivéve természetesen a cinket, amely multhatatlanul oxidálódását okozná a betűnek. Az egyes fémek összetételének arányát különben üzleti titok gyanánt féltékenyen őrzik. A fő-fő alkotórészekről elég ha tudjuk, hogy a cinn szívóssá, túlsok antimon porózussá és a túlságosan sok ólom puhává teszi a betűfémeket.

XXVII. előadás 1905. évi április hó 9-én. Tárty :
**A gyorssajtó története és fejlődése. III. Kör-
 járatú és sinjáratú gyorssajtók.** Előadó: *Fuchs
 Zsigmond.*

Az előadás egy részlete. A körjáratú gyorssajtó fő részei a következők: 1. a nyomóhenger, mely egy tengelyen elhelyezett körhagyók (excenter) által lép működésbe; 2. a nyomó-alap, mely két, az alapállványon megerősített sínben, egy szintén az alapállványra szerelt fogaskörben elhelyezett és a hajtó szerkezettel összeköttetésben lévő fogaskerék forgatása által a nyomóhengerrel ellenkező irányban hozatik mozgásba.

A sinjáratú gyorssajtónál a körben forgó hajtószerkezet helyett egy a lendítő kerékkel összeköttetésben lévő fogaskerékre szerelt tengely van elhelyezve; ennek vége könyökkel van ellátva, amelyre a vonórúd van szerelve, s ez az alapállványon lévő síneken elhelyezett, a nyomólap fölvételére szolgáló kocsiszerkezetek összeköttetése által a gépet mozgásba hozza. A nyomóhengernek mozgását okozó körhagyók itt nem külön tengelyre, hanem a könyökkel ellátott fő hajtótengelyre vannak szerelve.

E két típus szerkesztése ma már nem oly sablonoszerű, mint azelőtt és gyártásukkor méreteiket és használhatóságukat is számításba veszik és a szerint csoportosítják őket. A régebbi gyöngébb alkotású gépek megfeleltek az akkoriban még nem igen fejlett nyomdásziparnak, mert nehéz nyomást igénylő formák nem igen fordultak elő, s a gép legtöbbszörre középalakú művek nyomtatására szolgált. Sőt még az akkori illusztrációs nyomásnak is teljesen megfeleltek e régi gépek. De a követelmények azóta jelentékenyen fokozódtak, még pedig az olyannyira elterjedt és majdnem általánossá vált illusztrációs és többszínű nyomtatás terén.

Az illusztrációs nyomtatás már régebben is nagy szerepet játszott a nyomdászatban, és ha ez a múlt században — a fametszet ujjászületésével — ismét föl is lendült: az akkori könnyű konstrukciójú gépek teljesen megfeleltek, mivel a fametszet nyomtatása nem kötött valami nagy igényeket a gyorssajtóhoz. Ha a múlt század ötvenes éveiben megjelent illusztrált könyveket vagy újságokat végiglapozgatjuk: számtalan oly kiváló munkára akadunk, mely minőség dolgában a mai kor hasonnemű munkáival az összehasonlítást teljesen megállja. A fametszet nyomtatása a gyorssajtót illetőleg nem járt oly nehézségekkel, mint a fotomechanika útján nyert mai kliséé.

A nyolcvanas évek kezdetétől a viszonyok teljesen megváltoztak, mert a müncheni Meisenbach által feltalált autotípus nyomtatására tökéletesebb és erősebb szerkezetű gépek kellenek. Ez az új illusztráló eljárás a gyorssajtó-gyártást is új irányba terelte és elég nehéz feladat elé állította. A meglévő gyöngé szerkezetű gépek az autotípusi nyomtatáshoz már

nem voltak alkalmasak; az autotípusi lemez nyomtatásának technikája teljesen eltér a fametszetnél szükséges eljárástól, mert míg az utóbbi csak vonalakból álló és csak kisebb részében tömött nyomásfölvétel képez, puhább nyomást enged meg, s így a nyomóerősség maximuma szükségtelen: az autotípus — mely apró, szabad szemmel alig észrevehető pontocskákból alakul, tehát tömött fölvétel képez — erős és kemény nyomást igényel.

E változott nyomtatástechnikai viszonyokkal számolva, a gépgyárosok oly gépeket igyekeznek alkotni, melyek nyomóképessége, azaz az általuk gyakorolt nyomási ellenállóság annyira fokoztassék, hogy a nyomásnak esetleges gyöngülése a legerősebb nyomást igénylő formáknál is teljesen ki legyen zárva. Ezt úgy tudták csak elérni, hogy a nyomóhengert erősebbre konstruálták, mert a nyomóhengeren fokozottabb mértékben mutatkozhatik a nyomóerősség ingadozása, mint a nyomótalpon.

A régebbi rendszerű nyomóhenger vékonyrétegű öntött vasból, minden belső megerősítés nélkül készült. Belül tehát egészen üres volt és csak a kovácsolt vasból készült tengelyének ama belső részein, melyek a csapágyak közelébe esnek, volt némileg vastagabb; néha keresztelés által merevebbé is tették. A modern gyorssajtó nyomóhengerének már a fala is sokkal vastagabb, azonkívül belül elhelyezett bordák által olyképpen erősítik meg és teszik ellenállóbbá, hogy az egész nyomóhenger majdnem egészen tömör s egy az arányaihoz mérten többé-kevésbé erősebb, vele majdnem összeforrott acéltengelyen nyugszik.

A nyomóhengerhez hasonlóan, a nyomótalp szerkezetének is át kellett alakulnia és összehasonlítva az új szerkezetű gépek nyomótalp-aléptiményeit a régi szerkezettel, az utóbbi majdnem játékszernek tetszik. A régebbi gépnek nyomótalpa és annak alsó aléptiménye — értve azt a kocsi-szerkezetet, amelyen a talp nyugszik — igen egyszerű és könnyű volt; ellenállósága, ép úgy mint a nyomóhengeré, nyomás közben ingadozott. Ha még hozzávesszük, hogy már az alapzat is, amelyen a nyomótalpat hordó kocsi-szerkezet nyugodott, viszonylag filigrán alkotású volt: könnyen megérthető, hogy ily minimális támasztás mellett biztos ellenállásról szó sem lehetett. A nyomótalp nyugóhelyét csak az alsó széleire szorult két-két kerekecske képezte, a középső része pedig minden alsó támaszték nélkül maradt. Mi természetesebb tehát, mint hogy a fölülről gyakorolt nagyobb nyomásnak nem birt ellenállani. A gyorssajtónak e hiányát belátták a gépgyárosok és az e hiányból eredő bajoknak egy újabb javított konstrukcióval vélték elejét venni, mely azt célozta, hogy a nyomótalp alapzata egész kiterjedésében támaszt kapjon. E végből az alapállványt négy sánnal látták el, melyeken a nyomótalpat vívő

kocsi nyugszik; a nyomótalp tehát nem csak szélein, hanem a középső részein is szorosan egymás után fekvő hat-hat kereken talál támasztékot. Ilykép a nyomótalp alulról teljesen meg van támasztva és az ellenállósága is annyira fokozódik, hogy a fölülről gyakorolt nyomásnak nem enged. További előnye az, hogy a biztosan ellenálló alapzat folytán a legminimálisabb nyomáskülönbség is érvényesül, ami az egyengetés szempontjából fontos.

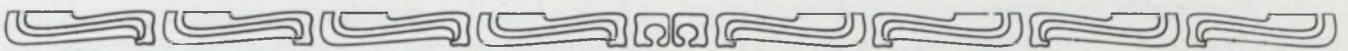
De nemcsak a nyomóhengernek és a vele együttesen működő nyomótalp szerkezetének kellett átalakulnia, hanem a festékező szerkezet és a vele szoros összeköttetésben működő festékdörzsölő mechanizmus is tökéletesbítésre szorult. A festékdörzsölési szerkezetnek az a feladata, hogy a nyomáshoz szükséges festékmennyiséget, míg az a festékvályúból a formára kerül, egyenletesen szét-dörzsölje. Tudjuk, hogy a gyorsajtóknak átalakulását leginkább a mai nap általánossá vált illusztrációs nyomtatás okozta, ehhez pedig erős minőségű festéket kell használni, mert ez tartalmasabb és aránylag kisebb mennyiség szükséges belőle a nyomandó felület intenzív befestékezésére. Ha pedig a festékező szerkezet a gyorsajtón nem kielégítő s nem képes az erős és tömör festéket olyképpen szét-dörzsölni és elosztani, hogy az egyenletes mennyiségben kerüljön a nyomandó felületre: beáll annak a szüksége, hogy higabb festéket használjunk, ami egyúttal quantitative több festékanyagot is jelent. Ennek természetes következménye pedig az, hogy a nyomás tisztátlan és nem eléggé éles, mivel a szükségből használt nagyobb mennyiségű festék nem fődheti oly élesen a nyomásfelületet, s a rajta lévő festéktöbblet szétnyomódik, tisztátlan, tompa kinézésű nyomást eredményezve.

A régebbi gépeknél a festékdörzsölő szerkezet ekképpen van alkotva: A festékvályúban két vagy négy részből álló festékező léniázó van elhelyezve, amelyek két-két a válvú külső falán keresztülhúzott csavar által külön-külön igazíthatók hol szorosabbra, hol meg távolabbra a festékvályú hengerétől, ahhoz mérten, hogy milyen festékmennyiség szükségeltetik.

A festékvályúból egy (hengeranyagból készült) emelő-henger közvetíti a festéket egy csigás vezetővel ellátott ide-oda mozgó vashengerre, amelyen az emelő-hengerrel szemben egy hengeranyagból való kisebb dörzsölő henger működik. A vashenger aljában pedig a rendes feladó hengerek vannak elhelyezve.

A régi módi gépek egyszerűbb fajtáin a festékvályúból vett festék nem igen dörzsölhető széjjel és osztható el egyenletesen, mivel alig hogy az emelőhenger a festéket a vashenger közvetítésével továbbítja, máris a festékező hengerekre kerül az, a nélkül, hogy széjjelosztása tökéletes volna. Az ilyen dörzsölő rendszerrel feketébb felületek nyomásakor sávok képződnek. Kisebb mennyiségű festéket igénylő munkáinknál e hátrány nem észlelhető, de illusztrációknál vagy sötétebb árnyalatú színnyomásnál annál jobban.

E bajnak eltüntetésével is kellett foglalkozni a gyorsajtó átkonstruálásakor s olyan festékszerkezetet alkotni, amellyel a festék, mire a festékező hengerre kerül, teljesen és egyenletesen szét-dörzsölődjék. A festéknek tehát nagyobb utat kellett adni e művelet elvégzésére. Az egyik gyáros a többhengeres dörzsölő-, a másik az asztali dörzsölő-szisztémát vélte praktikusnak, a harmadik pedig mindkét rendszernek egyesítését tartotta célszerűnek.

Zászlónyomás.

Egyik fővárosi kartársam a választások előtt bőven leírta, miként lehet fabetúkkal lobogót nyomtatni.

Nem kétlem eljárása sikerességét, de minthogy ennél sokkal egyszerűbb eljárással igen szép zászlókat csináltam már vagy nyolc választáson keresztül: megismertetem ennek módját most, amikor mindennap nyakunkba szakadhat egy új választás.

Roppant egyszerű a dolog s éppen semmi különbség sincs közte meg a papirosra nyomtatás közt.

Mennél kevesebb szóból álló szöveget fogadtasunk el a megrendelővel s ezt aztán falragasz-be-tűkből megszedve, beemeljük a gépbe s ha jobb minőségű kelmét vehetünk hozzá, a szokott festékkal, jó erős „zúzó“ nyomással ép úgy nyomtathatunk rája mint a papirosra, legfőlebb (mint-

hogy a gépbe a 2—3 méteres hosszú kelme bele nem fér) meghajtjuk azt három rétebe olyképpen, hogy a bal és jobb szárnyat a középrész alá tűrjük, s ha gyengébb a kelme, makulaturát teszünk közé. Így az áthatoló festék erre húzódik át.

Ha pedig oly hosszú a szöveg, hogy a rendelkezésünkre álló gépen megfelelőleg kihozni nem bíránk: kétrét hajtjuk a kelmét és a szöveget két-felé választjuk és előbb kinyomjuk az egyik oldalra eső részt, aztán a másikat, így:

ÉL | JEN
KOVÁCS | ISTVÁN
KÖVE | TŰNK!

Ha spacionáljuk a szedést, mitsem tesz, hogy esetleg 1—2 ciceróval egyik vagy másik rész nyomása le- vagy fellejt. De egy kis vigyázattal ez is elkerülhető.

Azon esetben pedig, ha a gépnek vagy kezelőjének hibájából a kelme nem futna a gépen át, olykép, mint a papiros, s az elmaszatolódástól lehetne tartanunk: nem nagy dolog minden darabot 3—4 gombostűvel a nyomóhengerre erősíteni, vagy a nyomás megtörténtekor nyomban megállni s kézzel venni le a kelmét a formáról. Ez ugyan elkerülhető erősebb vagy terpentinnel gyengített festék használásával, a szerint, amint a kelme megkívánja.

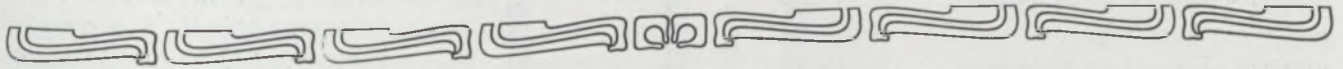
Jelen soraim kapcsán küldök egy ily lobogót a szerkesztőségnek, amely a fenti eljárás szerint készült; a nyomása olyan tiszta, mint akár valami díszmunkáé s hasonlíthatatlanul szebb, mint bárhonét kikerült lobogóink szövegfestése.

E keresetforrást magunkhoz kaparinthatnók tehát, annál is inkább, mert három-négyféle fabetűvel, amelyet kétszáz koronáért mindenki beszerezhet: szép jövedelemre tehetnénk szert. Minthogy pedig kisebb-nagyobb fabetűje minden nyomdának van, a legtöbbjének csupán egyféle, 28—32 cicerós betűt kell a névhez beszereznie, melyből 60 betű untig elég és 40—50 koronából kitelik.

Nekem kétszáz ily lobogóért négyszáz koronát fizetett a párt, úgy hogy mindent ők adtak hozzá s mi csupán a felírást nyomtattuk négy óra alatt.

Bő terünk van tehát a sablon- vagy más primitív eljárásokkal dolgozó „zászlógyárosok“-kal való versengésre, mert ha tizedrészét fizetik is, még mindig meg lehet csinálni, ha sikerül benne szót érdemlő forgalmat elérni.

S jobban is a mi szakunk körébe vág az ily munka, mint a címfestőébe, fotografuséba, meg más vele foglalkozók körébe. *Kner Izidor.*

Spitz Adolf szaktársunk kiállítása.

Kiállításaink sorozatában eddig az volt a legterjedelmesebb, amelyet februárius hónap 26-ikán rendeztünk Czettel és Deutsch mesterszedőjének, Spitz Adolfnak saját munkáiból és külföldi nyomtatványgyűjteményéből. A kiállítási anyag rendkívüli bősége szükségessé tette, hogy a kiállítás idejét még egy vasárnapal megtoldjuk, s így a nyomtatványok március 5-ikén is közszemlére voltak kitéve.

A kiállítás anyagát három csoportra oszthatjuk. Az elsőbe számíthatjuk Spitz szaktársunk saját tervezésű és kivitelű nyomtatványait, a másodikba a külföldi mestermunkákat, s végül a harmadikba azt a hetven-nyolcvan jól összeválogatott újságot, amelyek jobbára a maga jó külföldi újságcsinálási technikáját mutatják a maga jó nyomtatványcsoport érdemes volt arra, hogy a mesterszedést szerető nyomdász hosszasan elidőzzön mellettük, s tanulságokat meríthessen belőlük.

Különb tizenöt esztendő tipográfiai irányzatai vonulnak el előttünk, ha a kiállítás e részét nézzük. 1890 körül már a legjava mesterszedők között találjuk Spitz Adolfot, s nyomtatványpályázatokon meg egyebütt azóta is sűrűn hallhattuk a nevét. Az utóbbi időben ugyan főképpen merkantilis nyomtatványok készítésére szorítkozik a munkaköre, de azért hébe-korban jelesebb akciók, dens-tervezetekkel is meg-meglepi a nyomdászvilágot. Példa rája a Szakkör legutóbbi pályázata, amikor tagsági jegyért dicsérettel tüntette ki a szakbizottság.

Saját tervezésű régebbi munkái között két lénia-szedést is láttunk. Az egyik puttonyos öreg asszonyt ábrázol, a másik boltot. E kuriózumszámba menő munkákért már többször ki is tüntették Spitzet, amit mi egy kissé furtósnak találunk. Sokszorosan megérdemelte ő már a kitüntetést a maga szebbnél-szebb munkáiért, de az ilyes lénia-szedés nézetünk szerint csak afféle türelemjáték.

Praktikus értéke, célja — az iparművészeti termék szépségének pedig ez a fő feltétele — nincs. Különb Spitz Adolf is valószínűleg úgy gondolkozik, mint mi, s jót mosolyog magában azon, hogy éppen ilyesmiért kapta a kitüntéseit.

A külföldi akcidiák gyűjteményében képviselve volt a világ valamennyi kulturnemzete, de különösen az angol meg amerikai nyomtatványok keltettek méltó föltűnést. Mint a legtöbb tekintetben, úgy a könyvnyomtatás technikája dolgában is e két nemzet áll meg legelő. Aztán meg érdemes is ott a nyomtatványokra valamelyes kiválóbb gondot fordítani, hiszen az angol nyelvű nyomtatványok példányszáma még a német nyelvűekhez képest is rengeteg nagy. (Angolul beszél a föld lakosai közül 300 millió ember, németül mintegy 100 millió; magyarul tudónak vallja magát vagy 10 millió.)

A kiállított gyűjtemények sorában egy sereg szigmatipiat is láttunk. Ezek jórészt a bécsi Fasol Károly munkái. E derék könyvnyomtatónak az volt a passziója, hogy különböző nagyságú pontokból képeket szedett össze. Különösen híresek voltak e nemben Gutenberg-képei, amelyekkel csinálójuk még tíz esztendővel ezelőtt is végigházalta az európai nagy városok nyomdáit. A szedésbeli efajta kuriózumok közül többet is láthattunk Spitz szaktársunk gyűjteményében.

A Spitz-kiállítás részletesebb méltatása itt nem lehetséges. Annyi szép dolgot, talpraesett gondolatot láthattunk gyűjteményei mindegyikében, hogy még csak futólagos felsorolásuk is túlságosan igénybe venné folyóiratunk szűkös terét. A szakkulturának, ennek az új, de annál becsebb művelődési tényezőnek jó szolgálatot tettek ez idei kiállításaink, köztük a Spitz Adolfé is, s bizony kívánatos volna, hogy kiváló mesterszedőink az ősszel még nagyobb buzgalommal igyekezzenek gondolataikat, munkáikat szaktársaikkal megismertetni.

A szedőgépfém hőfoka.

A nyomdászat haladásának legfőbb bizonyága az a folytonos küzdelem, amellyel a feltalálók a már meglévő technikai segédeszközöket, gépeket stb. tökéletesíteni és javítani igyekeznek. Magyarországon a legutóbbi időben szinte megdöbbentő módon terjedtek el a szedőgépek, s ma már többféle rendszerű szedőgép van nálunk használatban: Linotype, Typograph, Monoline, Monotype.

Nem azt akarom vitatni, melyik rendszer ezek közül a legtökéletesebb, hanem inkább arra kívánom a szaktársak figyelmét felhívni, hogy mindezen szedőgépeknél a legfontosabb kérdések egyike az, vajjon jól tudja-e *eltalálni* a szedő vagy a szedőgépeknél alkalmazott mechanikus (ha az kezeli a fémet) a szedőgépfém hőfokát, megfelelő keménységét, összeállítását stb. Mert tudvalevő, hogy a legtöbb baj a gép-szedésnél a fém hőfokából ered. Sokszor túlságosan forró, máskor meg nagyon hideg a fém; és a szedőgépeken alkalmazott (pl. a Linotypenél higganyal ellátott) szabályozó készülékek legtöbbszörre nem megbízhatók. Megkísérelték a különféle rendszerű hőmérők alkalmazását, de sikertelenül, mivel a meglévő hőmérők konstrukciójuknál fogva nem tudták pontosan mutatni a fém hőfokát, ha hirtelen a forró ólomra helyezték őket. Nemrég azonban a nürnbergi Kempewerk oly mérő eszközöket szabadalmaztatott, melyek a fém hőfokát teljes pontossággal állapítják meg, még pedig nemcsak a szedőgépfémnél, hanem az újságyomáshoz és sima nyomáshoz szükséges lemezek előállításához használt fémnél is. Tudvalevő, hogy a szedőgépfémnél a hőfok 300 C°-nál magasabb s 280 C. foknál alacsonyabb nem lehet, különben lyukacsos, porózus, sokszor alacsonyabb vagy magasabb sorokat kapunk, melyek a nyomásnál összeroppannak, a magasabbak a papirozt átütik, vagy pedig — a gépmester minden egyengetési igyekezte dacára — a rossz öntés folytán csak félig lesznek láthatók a papiroson.

Az újságyomáshoz szükséges fém hőfoka 320—360 C.-fok között váltakozik s itt kisebb eltérések (10 C.-fokig) nem okoznak semmi különösebb nehézséget. A sima stereotípiá fémjénél a normális

hőfok 320 C., azonban a ciceró-öntvényeknél már elegendő a 300 C. hőfok. A Kempewerk által feltalált biztonsági ólom-termométer 420 C.-fokra van berendezve s pontosan, megbízhatóan működik. Ha tekintetbe vesszük, hogy milyen nagyfontosságú találmány az, hogy a fém hőfokát pontosan megállapíthassuk, úgy mindenesetre kívánatos lesz ennek a műszernek kipróbálása nálunk is; talán elejét vesszük annak a tömérdek kellemetlenségnek, amely a túlságosan forró vagy hideg fémből ered. Eltekintve mindezekről, még gazdaságilag is ajánlatos és célszerű ennek a műszernek használata, mivel tudvalevő, hogy a fém túlságos

hevítése következtében sok antimon és cinn ég el s így sokat megtakaríthatunk a fém felhasználásánál. A biztonsági ólom-hőmérő háromféle változatban kapható s mindenki a megfelelőt alkalmazhatja.

Itt még néhány szóval megemlíteni kívánom a fém tisztítására vonatkozó eljárást is.

A fém tisztítása alkalmával a *hőfokot 420 fokra kell emelni*. E hőfok mellett az ólomra hintett faszén izzásba jön. Az erősen izzó faszén a tisztítóporral együtt bőven hintjük az olvadt fémmre s addig keverjük benne, míg a katlan felületén az ismeretes szürke salak nem mutatkozik.

Ekkor a katlan felületéről a salakot merőkanállal szépen lemeregetjük s megkapjuk a tiszta, ezüstszínű ólomot.

E cikkcske keretében bemutatjuk még a Kempewerk által szabadalmaztatott védőburkot, amely a balról számított második ábrán látható hőmérőt megvédi, ha az állandóan az olvasztó-üstben van. Alkalmazható úgy is, hogy villamos csengőkészülékkel látjuk el, amely, ha a fém a kellő hőfokot elérte, önmagától megszólal. A második és harmadik ábra vesszőformájú hőmérőket mutat; az első, a kisebbik, 300 fokig terjedő hőfokok konstataálására szolgál, a másodikkal pedig a nagy üstbeli fémmek hőfokát állapíthatjuk meg, s e célra kiválóan alkalmas. A jobbról látható tányérformájú hőmérő bármely üstben alkalmazható s állandóan mutatja a fém hőfokát. Az utóbbinak az a nagy hibája, hogy a fém keverésekor, hígításakor és sűrítésekor, tehát minduntalan, útban van.

Gb.

I. Védőszekrény a hőmérőhöz. — II. Hőmérő 300 C.-fokig. — III. Nagy olvasztóüst hőfokának megállapítására szolgáló vesszőformájú hőmérő. — IV. Bármely üstben alkalmazható tányérformájú hőmérő.

idők óta következetesen rövidebbre szokta venni az alsó hosszúságot.

A *fraktur betűk* vonalának megállapításánál már körülményesebb volt az eljárás. A német szedésben ugyanis, bármily kívánatos volna is, nem igen kerülhető el az, hogy a fraktur, gót vagy schwabachi betűk egyszer-mászor antiquával is ne kevertessenek. E betűknek azonban tudvalevőleg hegyes alsó részük van, míg az antiquaé majd lapos, vízszintes, majd meg gömbölyű, mint az *o*-nál.

Mint már említettem, ezek a gömbölyű betűk az

úgy oldhatjuk meg helyesen, ha — mint a *11-ik ábrán* látható — a fraktur betűk lábának végét képező négyszöget hozzuk keresztben vonalba. Ezen eljárás azonban nagyobb betűfajoknál már nem igen vezetne eredményre, s itt már ajánlatos inkább a jó ízléshez folyamodni.

A jelenleg használatban levő betűk legtöbbje normális nagyságú rajzú, így tehát az általános betűvonallal minden nehézség nélkül összehangzásba hozható. Van azonban szép számmal olyan betűfajtánk is, amely a már említett arányhoz képest

zig und Berli hre 1849 Berlin SW Schön Schöne, Halle

fähigkeit für Autotypie

in Sachsen. # **Hambur**

Geschäft: BERLI

Etiketten- und Bilderlack

à Stück Mk. 1,75

Maschinenfabrik, Leipzig

Merken bei **Düren,**

chweiz: A. Stam
LIN □ Chau

bler, Maschinenfabrik, Leipz

Celle, Provin
ität garant

uheit: **Bohenz**

che Schnellpressen in Schnellg
rößten Dimensionen, Lichtdruck-
cant der **Vielfarben-Blechdruc**

kon in Oer

nenfabrik m. b. H., Bautz

ert & Co. Akt.-Ges.

nthal in Rhein

nfeld (Schweiz

hwarzer und bunt.

NEN UND SCHN

Firma Herm
erke, Firi

tempel
G. m. b. H.

berg, Schw **heit von Wil all- und Vi FELD (Schw**

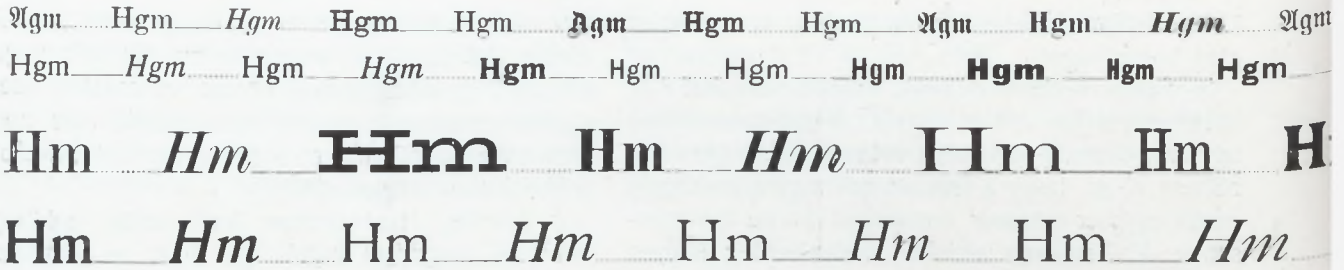
15. ábra.

antiquában valamivel lejjebb tolattak, hogy a szemnek ne úgy tűnjenek fel, mintha feljebb állának; mennyivel inkább szükséges volt tehát ezt a fraktur-nál megtenni. Kétségtelenül hamis eredményre jutnánk, ha a fraktur-nál a betűvonalat a betű aljától mérnök, annál is inkább, mivel a mellé állított finom vonal mindenesetre lejjebb állana. E betűknél tehát a betűvonal kérdése akként oldatott meg, hogy egy régi akcidens-szabályt követtek, mely szerint a legtöbb fraktur betű lábát alkotó s hegyére állított négyszög két oldal-vége képezi az alapvonalat, mint azt a *10. ábra* mutatja.

Ha különböző nagyságú fraktur betűket szisztematikus alárakással vonalba hozni akarunk, ezt

nagyon alacsony kisbetűkkel, valamint olyan is, amely aránytalanul magas kisbetűkkel bír. Az előbbiekhez tartoznak a rond és irott betűk, az utóbbiakhoz számos hatásos akcidens- és hirdetés-betű. Az ily betűk normális betűkkel való keverése már szépség szempontjából is kizártnak tekinthető, s így a normális betűfajtákkal való vonalbaállításuk nem feltétlenül szükséges. Kívánatos azonban, hogy az ilyen egyes sorozatok maguk között szisztematikus alárakásokkal vonalba állíthatók legyenek, és pedig a kétpontos finom vonal alapján.

A *12-ik ábrán* látható rond-betűfajon tapasztalhatjuk, hogy az az általános betűvonalon ^{5/48}-dal (5 pont) feljebb áll, s ezáltal nemcsak hogy az alsó

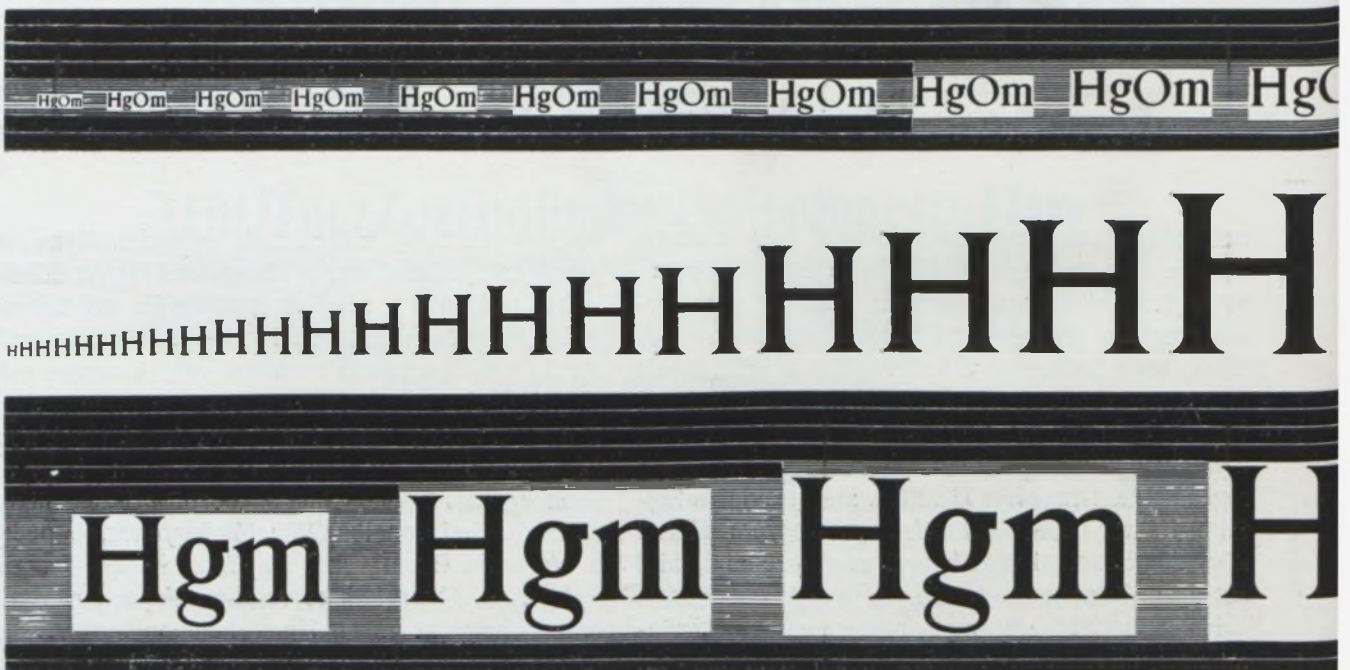
hosszúságok lesznek nagyobbak, hanem ugyanennyivel nőnek meg a felső hosszúságok is. Ennél a betűfajnál az *m* betű magassága a normális nagyságú *m* betűhöz képest $10/48$ -dal (10 pont) lett kisebb.

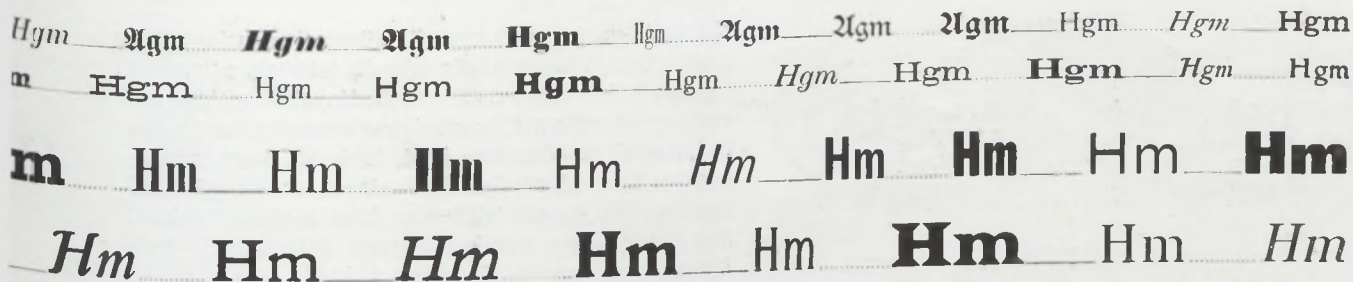
Ezzel ellentétben ugyancsak a 12. ábrán, de jobb felől látható keskeny kövér betűfajnál a betű-vonal $2/48$ -dal lett lejjebb engedve a normális betűvonal-tól, s ugyanily mértékben nőtt az *m* betű föl-felé is.

Ez általános betűvonal megállapításánál figyelemmel voltak még arra is, hogy az az *arany-metszés* 3:5 arányával összeegyeztethető legyen. A betűk rajzára vonatkozólag már gyakran ajánlták, és sok helyütt alapul is szolgál az arany-metszés, mely szerint a kis betűk 3 rész, a nagyok 5 rész magasak. A legtöbb régi betűfajta azonban ez arányhoz képest kicsi, a mai modern betűknek pedig aránylag nagy az *m* betűjük. Az utóbbi időben a betű rajzolásánál az arany-metszés mindinkább háttérbe szorul, mivel a mai alkotások többnyire az egész betűtestet betöltő képpel bírnak, ami pedig csakis az arany-metszés rovására, a kis betűknek magasabbra vételével érhető el. Bár kétségtelenül szépek az arany-metszés arányában raj-

zolt betűk, mégis nagyon sok olyan remek betű-alkotás van, amelynél bizony éppen nem vették figyelembe azt. Mint jellegzeteseket említem meg ezek között König Renaissance-Frakturját, vagy az újak közül a Behrens- és Eckmann-betűket. Az általános betűvonal úgy az arany-metszés alapján rajzolt, mint a mai modern rajzú betűknél egyaránt alkalmazható.

Láttuk már most azt, hogy mily alapokon épült fel a Genzsch és Heyse-féle általános betű-vonal, s hogy mily jól átgondolt s minden részletében kidolgozott szisztéma az. Röviden reá akarok mutatni most arra, hogy milyen előnyökkel jár az a gyakorlatban a nyomdászat számára. Általános praktikus hasznáról különben meggyőződhetünk. Szedjük fel tetszés szerinti sorrendben pl. textus-fokozatú különféle betűfajták verzális *H* vagy *Hm* betűit s ki fog tűnni, hogy sokszor az egymással való keverésre szánt betűfajták nem állanak vonalban, ha mindjárt egy öntödéből valók is. Ugyanígy van ez az úgynevezett „szisztematikus“ vonalra öntött betűfajoknál; a vonal itt is csak ritkán egyezik az egyforma fokozatú betűknél. A 13. ábrán látható egy ily *Hm* betűkből alkotott sor s láthatni rajta:

mily nagy eltérések vannak az egyes betűfajoknál. A 14. ábra ugyanezen betűfajtaikat ábrázolja, de általános betűvonalra öntve.

Az ily általánosan bevezetett betűvonal előnye úgy a könyv- mint a merkantil-szedésnél nagy mértékű. A könyvszedésnél a többfajta betűk keverésekor úgyszólván elkerülhetetlenül szükséges, hogy azok egymással vonalban álljanak, amit eddig csak úgy lehetett elérni, hogy az egy műben felhasznált betűket mind egy öntödéből hozattuk. Ez tehát ilyenformán vonalban állott, de ha azután — mint pl. az a szindarabok szedésénél előfordul — kisebb fokozatú betűket kellett kevernünk a nagyobbakkal, azokat vonalba hozni már csak papiros-szeletekkel lehetett. Nagyobb, ily munkákkal rendelkező nyomdák ezen olyformán segítettek, hogy pl. ha a garmond betűkből szedett műben előfordult az, hogy kisebb betűkkel szedett szavakkal volt az keverendő, úgy azokat is garmondra és vonalba öntették. Ezt azonban csak a nagy, többnyire öntödével rendelkező nyomdák teheték meg, mert bizony ez meg lehetős áldozatokkal járt.

A merkantil- és accidens-szedésben a betűvonal haszna egyenesen kiszámíthatatlan, mert hisz tudva-

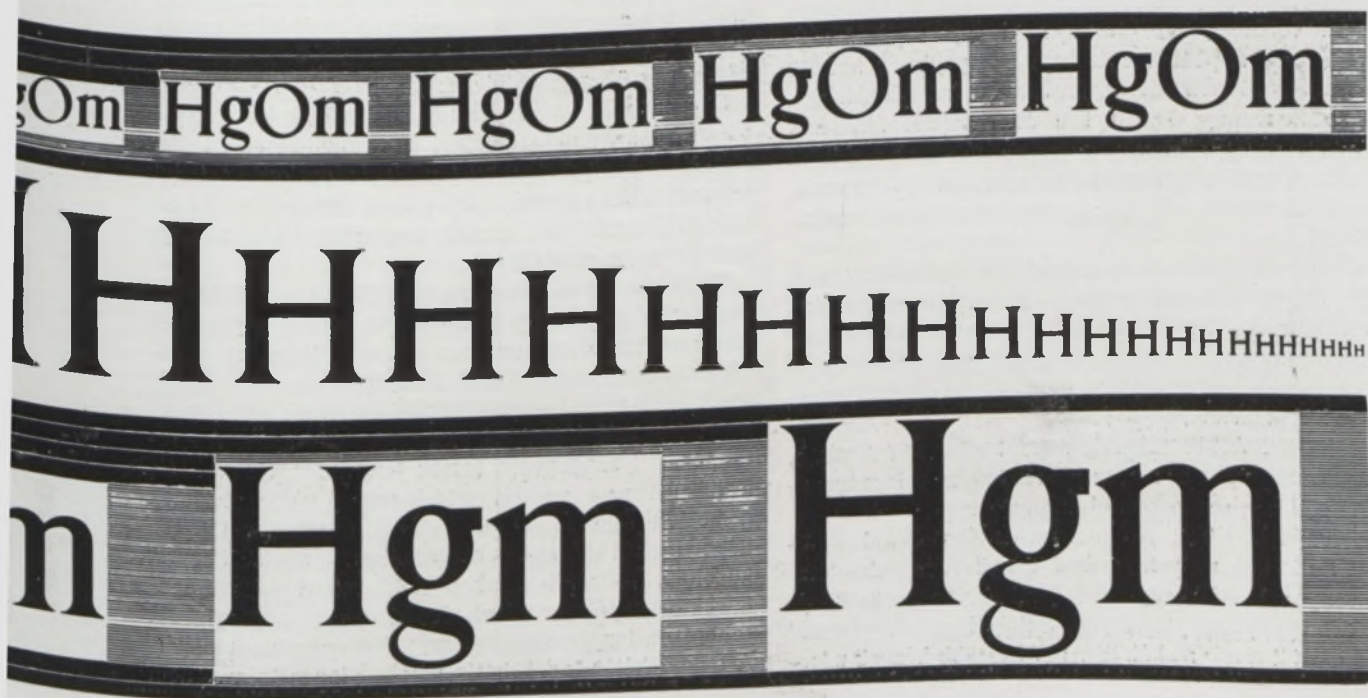
levő dolog, hogy itt még a selyempapiroost is igénybe veszi a mesterszedő, hogy sorai, nyomdásznyelven szólva, ne táncoljanak. Rettenetes rútságát az ily betűvonal hiányának legjobban a hirdetés-szedésekben láthatjuk, ahol is a különféle nagyságú és képű betűk keverése a leggyakoribb. Ezeknél, mint tudvalevő, a helynek s a feltűnéskeltésnek kérdése gyakran szükségessé teszi, hogy kisebb és nagyobb betűk legyenek egymással keverve. Valami sok idő a hirdetés-szedésnél — különösen napi lapoknál — nem igen áll a szedő rendelkezésére, s így a vonalba-állítással nem vesződhet; így aztán sokszor előáll az az eset, hogy egy-egy sorban 3—4-félekép is állanak a betűk.

Jellemző példa erre a 15-ik ábra, amely német nyomdász-szaklapok hirdetéseiből mutat be ilyen minden kritikán alól álló vonalba-állításokat.

Az általános betűvonal bevezetésével a rút egyenetlenségek meg fognak szünni, mivel a különféle nagyságú betűk egymással minden különösebb vesződség nélkül vonalba állíthatók, az egyforma fokozatú betűk pedig, bárhonnan valók is legyenek, egymással mindenkoron vonalban fognak állani.

(Folyt. köv.)

Löwy Salamon.

Csarnok.

Olaszországi utazásom emlékeiből.

Ifj. Aigner Antaltól.

Tovább haladva, a rőfös portékával megrakott állvány előtt éppen e percben árverezi el árúját a tulajdonos.

Más helyütt meg, — reggel volt, — láttam, amint teheneit a városba hajtó majoros nyílt utca során feji meg azokat; a tejet pedig az emeletekről lecsüngő kötélre megerősített edényben szállítják fel az illető lakásba. Odébb meg egész csapat kecskével történik meg a fejesi művelet.

Mindannál, mit maga a monumentális épületeket nélkülöző város nyujthat, érdekesebb, nagyszerűbb a környéke.

Egyik nap a reggel induló vonattal elutaztam a városból egy órányira fekvő *Pompejibe*.

Egyfelől a tengerpart erődítményeivel, váraival, ahol az őrt álló katonák egyhangúan nézik az előttük elrobogó vonatot, a sziklapartokon pedig osztrigát kereső halászok mozognak ide-oda. Baloldalt apró, siktetejű házak, közbe-közbe ültetvényekkel. Tovább narancs- és citromligetek; illatos aranyárga gyümölcsök messze ellátszik. Az utak mellett az óriási aloe-kaktusz terem, egy mint nálunk a bogáncs. Szépen láthatjuk a Vezuvót. A fölvezető fogaskerekű vasút fehér szalagnak látszik innen. Távolabb a *Capri-sziget* hegycsúcsait sűrű köd borítja.

Még Nápolyban, az induláskor, a vasúti kalauz, látva idegen voltomat, kezembe nyomta egy vendéglő cégkártyáját, most pedig megérkezve Pompejibe, a hotelek s vendéglők képviselőinek, továbbá a vezetőknek feltolakodók tömege között kell áttörtetnünk. Mindenik ajánlja s a legszebbnek, a legjobbnak hirdeti a saját hotelét. A szállodák mellett elhaladva, pár percre a vasúti állomástól, eljutunk a elpusztított város bejáratához.

Időszámításunk 79-ik esztendejében volt a Vezuvnak ama vézes kitörése, mely 2—2¹/₂ méter magasságú lávafolyammal, erre pedig 1—2 méter magasságban hamuval elárasztva, temette el a virágzó várost. Ez a réteg a hegy későbbi kitörései után hat méter magasságra emelkedett.

Egész a XVIII-ik századig maradt eltemetve a város, bár a katasztrófát közvetlen követő időben a laza hamulepel alól a város sok értékes anyagát vitték el.

Nyomott kedéllyel járom a széles lávaszikkal körvezett utcákat, melyek sarkain a nyilvános kutak maradványaival találkozunk. Az épületek nagy része könnyedén épült, szűk, kicsiny lakosztályokkal bir. A falakat sok helyütt szép freskók díszítik. Legtöbb háznak udva-

rán fürdő-medence is van. Találkozunk azután egyes épületekben, melyek közös étkezők lehettek, a konyhai részben kőből kivájt üstféle főzőedényekre, melyek háromnegyed méternyi magasságban vannak a kemencébe beépítve. A padlózatokon apró, fehér kövekkel mozaikszerűen kirakott vonalas díszítmények, közte gyönyörű ornamentális dolgok találhatók. Nem bírtam ellenállani a csásbnak, hogy a rajzok egyikét számomra jegyzőkönyvemben meg ne örökítem.

A középületek közül kiválnak: az oszlopokkal körülpített bazilika — egy magaslattal a bíró számára, — a Forum, az Apollo-templom, az ötezer nézőnek berendezett színház s a fürdőépületek. A szobrokat, képeket s föliratos táblákat Nápolyban őrzik s csak elvéve akadunk helyben ilyenekre. Ilyen hely például az 1894. évben kiásott Casa dei Vetti, ahol a márványdíszek és szép festmények a helyszínen maradtak. A képek legtöbbször mitológiai tárgyú, de egyes helyeken az illető lakás rendeltetése szerint találunk képeket.

A külvárosban, a város egyik kapujához közel van a sirok utcája. A régi rómaiak tudvalevőleg az országút mentén hantolták el halottaikat.

Körutamban benéztem a muzeumba is, ahol kiásott s megkövesedett emberi alakok — ahogy őket a retentő lávafolyam érte, — továbbá háztartási edények, eszközök, kocsik maradványai, épületek feliratos táblái stb. vannak összegyűjtve.

Pompeji megtekintése után egy vezető kíséretében gyalog elindultam az innen meginduló úton föl a *Vezuvra*.

Rövid ideig még eléggé jól járható, kövezett úton haladtunk. Az út két oldalán szőlő-ültetvények, gyümölcsösök, melyek felhúzódnak a hegy lejtőjén. Vezetőm megszokva itt a járást, nagy lépésekkel tart fölfelé, alig bírok nyomában maradni. A jó út azután egyszerre elmarad s tovább már csak a lávahamu vastag rétegén kell mennünk. Háromnegyed órai út után egy apró helységbe érünk, ahol a világ leghíresebb borát: a *Lacrimae Christi*-t (Krisztus könnyeit) mérik. Nem is sokáig kínáltam magam: betértünk, megkóstolandó e nevezetes, a pezsgőre emlékeztető bort. Én még magammal is vittem egy üveggel belőle az útra.

Egy nagyobb házcsoporthoz jutottunk; minden kapuból hangzik felénk a kínálás: ki lovát, ki szamarát vagy a kocsiját ajánlja. De mi tovább is gyalog folytatjuk utunkat. Dúsan termő citromfákat találunk az út két oldalán; ágaik alá vannak támasztva, hogy a nagy tehetől ne szakadjanak.

Vezetőm azután, hogy az utat fölfelé megérthetővé tette s eltévedhetésem ki van zárva, elhagy engem s én magamra maradván, folytatom az utat. Roppant fáradtsággal jár a továbbjutás. A lávahamu út, mely fölfelé vezet, még most is átható füst- és koromszagú; beléssüpped lábam, megállani készlet egy pillanatra. A lávatormeléssel szegélyezett kertek lassanként elmaradnak, a kilátást nem zavarja többé semmi. Visszatekintek a megtett útra s gyönyörködöm a csodálatos fekvésű nápolyi öböl fenséges szépségében. Balfelől hegyek, közöttük, — mint kiterített zöld szőnyegen a drágakövek — apró községek fehérlelek a napsugarban. Jobbról, a tenger oldaláról nagy tért befoglaló a kilátás. A tenger hátán apró halászbárkák, innen nézve nem

eléggé hüen leirva, amint a benyomások lelkemre hatottak. Érzem tollam gyöngeségét; ahhoz egy festő szemével kellene látnom, leírásához egy költő fantáziájával, leíró képességével bírnom...

Szép, gyönyörűségeen szép ez a mi öreg földünk. Mennél többet látunk belőle, annál inkább vágyunk megismerésére. Jól mondja a példabeszéd: a világ oly könyv,

amelynek csak egyik lapját olvastuk, ha nem léptük át szűkebb hazánk határát. Azért, kinek módjában áll, akár félretett fillérei árán, akár vándorbottal a kezében, induljon útnak: szíve, lelke fel fog üdülni, önérzete emelésére fog látni, tapasztalatokat gyűjteni. S a gazdag benyomások, mikkel szíve, lelke gazdagodott e közben, kincsés bányát képeznek egész életére! (Vége.)

Vegyes közlemények.

Pályázat. A Grafikai Szemle szerkesztősége pályázatot hirdet e folyóirat borítéktervezetére, még pedig a következő föltételek mellett: 1. A pályázaton csupán szakköri tagok vehetnek részt. 2. A boríték szövege és nagysága marad a mostani. 3. Az alkalmazandó színek száma legföljebb kettő lehet. 4. Tipográfiailag kidolgozott munka és egyszerű vázlat egyformán elfogadtatik. — A legalkalmasabbnak talált munka pályadíja 30 korona. A pályaművek idegen kézírással címezve, jelíggel ellátva, a pályázó nevét magában rejlő jelíggel levélke kíséretében 1905. évi május hó 15-ikéig a Grafikai Szemle szerkesztőségéhez küldendők be.

Közgyűlésünk. A mi kis alkotmányunkban — Körünkben — március hó 19-én folyt le a közgyűlés a tagok szép számú érdeklődése mellett. Bár a hivatalos napirenden kívül csak egy indítvány, Novák László tagtársunk indítványa volt a napirenden kitűzve, mindamellett felszólalások és javaslatok tétele meg eszmék vitatása tette élénkké a napirendet. Korteskedés is csak akadt egy kevés, de természetesen nem lesz érte petíció a Kuriánál. Két szép momentumról meg kell emlékezni: *Tanay József* elnökünk közfelkiáltással való megválasztásáról, valamint *Novák László* szaktársunk tiszteleti taggá való megválasztásáról. A tanfolyami javaslat elfogadása révén pedig ismét egy lépéssel jutunk előbbre szakunk fejlesztésében és önmagunk művelésében. -a -n.

Halálozás. *Czigler Győző* műegyetemi tanár, a Pátria nyomdai részvénytársaság elnöke a mult hó 28-án meghalt. Humánus, jóra való ember volt. Március 30-án történt eltemetésén a nyomda személyzete testületileg vett részt.

A Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egyesülete 1905 április hó 30-án, délelőtt 9 órakor, az új városháza dísztermében tartja *tizenkettedik évi rendes küldött-közgyűlését*. Az egyesület 1903. évi márciustól 1904. év végéig segélyezésre 45 rokkantnak 21,133 kor. 39 fill.-t, 3 árvának 439 kor. 44 fill.-t, özvegyi végkielégítésre 48 kor. 69 fill.-t, 4 tagnak végkielégítésül 143 kor. 05 fill.-t, 3 tag helyett fizetett tagsági illetékképpen 33 kor. 72 fill.-t, Segítség-alapból 441 kor. 02 fill.-t, összesen 22,239 kor. 31 fillért fordított. A fiókok száma 106. Tagok száma 26,466. A vagyon összege 1.396,485 korona 07 fillér. Az egyesület központi helyisége f. évi augusztus hó 1-től saját házában, VIII, József-utca 23. sz. alatt lesz.

A Könyvnyomdászok Szakköre jövő évi tanfolyamainak előkészítése megkezdődött. Fölkérjük mindama szaktársainkat, akik a tanfolyamokon előadóképpen részt ohajtanak venni, s kérdő-ívet véletlenül nem kaptak, hogy e kérésüket a tanfolyamok vezetőjével, Novák Lászlóval (V, Hold-utca 7) közöljék. Előadóknak, különleges tárgyú kurzusoknak ajánlását különben szívesen vesszük Szakkörünk bármelyik tagjától is.

Gyomai levél. Derék principális szaktársunk, Kner Izidor küldte be hozzánk a következő sorokat, kérve azok okvetlenül való közlését: „Igen gyakori eset, hogy báli meghívóimat törvényellenesen utánozzák. Én minden esetben megtorlással fogok ez ellen élni s ép most tettem folyamatba ilyen eljárást egy bécsi cég ellen. Nem hagyhatom szó nélkül azonban az olyan nem illő dolgot sem, mint aminőt Mäser Technikumában dolgozó fiam onnét velem közöl. Küldenek be oda a szaklapban való elbírálásra és földicsérésre mindenünnen nyomtatványokat s ezeket aztán kiállítják ad oculos a növénydeknek. M. S. fővárosi szaktárs odaküldött nyomtatványai is kiállítottak s fiam azt írja, hogy: „közte van a mi 223. számú meghívó-mintánk is, még pedig a mi számunkkal és szövegnyomásunkkal, azonkép, amint a Röpke Lapokban megjelent; sőt az enyv is a hátán van, amellyel a füzetbe beragasztva volt.“ — Az élelmes ifjú mindjárt óvást is tett ez ellen az igazgatóságnál s azzal hozta tudomásomra, hogy a további lépéseket én tegyem meg. *Kner Izidor.*

Austria-sajtót, a legfinomabb színes nyomtatáshoz alkalmasat, többféle javítással ellátva, igen erős kivitelben és nagyon olcsó áron szállít a *Josef Anger & Söhne* cég gépgyára és vasöntödéje: Bécs-Hernals, Hauptstrasse 122.

A szabadalmi levéltár látogatási ideje. A szabadalmi levéltár nyitvatartásának mai rendje nem felel meg mindazoknak a kívánalmaknak, amelyek a szabadalmi ügy fejlődésének és az általános ipari érdekeknek szempontjából hozzáfűződnek. A munkájukból, rendes hivatászerű foglalkozásukból élő emberek legnagyobb részének, de különösen az iparosoknak és munkásoknak nincs módjukban hétköznapi reggel 8 órától délutáni 2 óráig, amikor a levéltár nyitva van, időt szakítani a szabadalmi leírások tanulmányozására. A mostani látogatási rend tehát a szabadalmi levéltár tanulmányozásának lehetőségéből az érdekelt közönségnek éppen azt a rétegét zárja ki, amelynek vagyoni körülményei nem engedik meg, hogy szabadalmi ügyeiben ügyvéd, vagy ügyvivő közbenjárását vegyék igénybe s amelynek másrészt leginkább van szüksége arra, hogy a feltalálói tevékenységnek a szabadalmi levéltár anyagában egybegyűjtött nagy szellemi tőkéjét megismerje. A szabadalmi hivatal elnöke e szempontok tudatában legközelebb intézkedni fog arra nézve, hogy a szabadalmi levéltár hétköznapi esténként 7 órától 9 óráig nyitva legyen. Ily irányú kérelemmel különben több oldalról szakkörök is fordultak a hivatal elnökségéhez, így többek között az Országos Iparegyesület, valamint a szabadalmi ügyvivő-testület is.

Nyomtatványok tisztítása. Fogdosástól piszkos lakkozott kartonlapok kámforos szeszbe mártott ruhával dörzsölés által könnyen megtisztíthatók.

BEVÉTEL.

Pénztári kimutatás az 1905. évi március hóról.

KIADÁS.

Áthozat a múlt hóról			3834	04	Titkár tiszteletdíja (5 arany á 11 33)	56	65		
10 drb Hitelszöv. részjegy á 10 K			100	—	1. leltáros	56	65		
2 drb Gutenberg-részvény á 50 K			100	—	Ideigl. tagsági jegy, taggy. körlevelek,				
Gutenberg-szobor-alap			367	38	1000 db boríték	25	—		
Acs-Mihály-alap			500	—	Márc. 19-iki házi estély kiadása	22	—		
Márc. 19-iki házi estély bevétele			18	80	Iparműv. Társ. tags. díja 1905-re	10	—		
Bevétel a Frank-féle könyvekből			33	—	Spitz Adolf kiállításának kiadása	8	60		
Szaktanf. hallgatók bef. kauciója			53	—	Közgy. meghívó, exp., titk. kiadása,			185	80
Hitelszövetkezet osztaleka 1904-re			5	—	portóköltéség	6	90		
Tagsági járulékokban befolyt:					Kézpénz e hó végén			3819	60
Allamnyomda	5	40			10 db Hitelsz. részjegy á 10 K			100	—
Athenaeum	18	—			2 db Gutenberg-részvény á 50 K			100	—
Berkovics-nyomda	—	—			Gutenberg-szobor-alap			367	38
Budapesti Hírlap	4	20			Acs-Mihály-alap			500	—
Buschmann	4	80							
Czettel és Deutsch	2	40			Szakirodalmi alap:				
Egyetemi nyomda	2	40			Kézpénz e hó végén			507	44
Fővárosi nyomda	2	40							
Franklin	26	40			Szaktanfolyam:				
Franklin-fiók	6	—			A szaktanf. gazdájának tiszt-díja	100	—		
Galitzenstein	1	80			Rajztanárnak tiszt-díj utolsó részl.	20	—		
Globus	7	20			Uti költség Novák J. előadónak	30	—		
Hornyánszky	6	60			Segédszemélyzetnek a nyomdában	25	42		
Hungária	2	40			Szolgának takarításért	10	—		
Károlyi György	1	80			Galvanoplasztikai berendezésre	16	—	201	42
Kellner Ernő	4	80							
Korvin testvérek	3	—							
Krammer és Erhardt	2	40							
Krausz Soma és Társa	2	40							
Légrády	8	40							
Löbl D. és Fia	—	60							
Markovits és Garai	1	20							
Márkus Samu	3	60							
Máv. menetjegy-nyomda	2	40							
Nagy Sándor	6	60							
Neues Pester Journal	—	60							
Neuwald	1	20							
Pallas	15	—							
Pátria	5	40							
Pester Lloyd	—	—							
Pesti részvény-nyomda	32	40							
Poporul Român	3	60							
Posner	16	80							
Révai és Salamon	1	20							
Rigler	7	20							
Rózsa K. és neje	3	60							
Schwarz Testvérek	2	40							
Stephaneum	7	20							
Székesfővárosi házi nyomda	6	—							
Világosság ny.	4	20							
Wodianer	11	40							
Szegszárdról	4	80							
Egyesektől:									
Müller Sándor	1.80								
Aigner Gyula	1.20								
Klein Antal	1.20								
Vészi Gerzson	1.80								
Pollacsek József	1.20								
Bálint Mór	-60								
Kollin Zsigmond	-60								
Goldberger Armin	-60								
Goldstein Jenő	-60								
Nievelt János	1.20								
Hochberg Jakab	1.20								
Weisz Armin	-60								
Kún Kornél	-60								
Goldstein Adolf	7.20								
Eliás Sámuel	-60								
Goldstücker Emil	-60								
Róth Jenő	1.20								
Vajda Jenő	2.40								
Boskovitz Márk	-60								
Skodnitz Jakab	-60								
Wolf Antal	-60								
Kittel Mór	-60								
Ligeti Jenő	3.60								
Quitt Manó	1.80								
Siegfried József	-60								
Krammer Lipót	3.—								
Propper Ernő	1.20								
Novák József	1.80								
Grünhut Simon	-60								
Vizmathy Imre	1.20								
Stalla Márton	-60								
		42	—						
Ebből 10% a szakir. alapra		292	20	262	98				
		29	22						
Szakirodalmi alap:									
Áthozat a múlt hóról			478	22					
10% a főpénztárból			29	22					
			5781	64				5781	64

Albert (Wodianer), Siegfried József (hiv.), László Vince, Markovits Kálmán, Friedmann Dezső, Kovács Antal, Schwarz József (Franklin), Novák József (Bécs), Böhm Jenő (Buschmann), Landberger Miksa (Márkus), Földes Armin (Révai és Salamon), Griesz Ede, Geiger Vilmos, Gáncs József, Kovács Lajos, Dvorszky Kálmán, Müller János, Anderle Lajos (Pallas). — *Törlemdők hátralékai miatt*: Tauszig Sándor (Franklin), Höflinger István, Jánosi Péter, Kizsol László, Soltz János (Athenaeum), Weisz Márton (Globus), Iváncsik Ferenc, Máth Ferenc (Stephanum), Laufer Ernő (Pallas), Grünfeld Sándor (Patria), Feldmann Samu (Kellner E.), Eilner Sándor (Wodianer), Krakovszky István (Pester Lloyd), Bukovszky Lajos (Buschmann), Goldstein Adolf (mag.), Kovács Gyula I., Pátkó Imre, Büchler Henrik (ismeretl. tart.). *Az alapszabályok 9. §-a alapján töröltetett*: Farkas Miklós (Wodianer). — A hó végén 11 tb. és 573 rendes, összesen 584 tag.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul* adják tudtul a *Kör pénztárosának* (lakik: VIII, Röck-Szilárd-utca 30, I, 11), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit fénykép	6 K,	12 db. 10 K.
6 " kis Makart "	14 "	12 " 24 "
6 " kabinet "	16 "	12 " 26 "
6 " Makart "	20 "	12 " 36 "

Amidőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Németh Ferenc fényképész (IX, Bokréta-utca 23. sz.) a következő, igen mérsékelt árban készít fényképeket a Szakkör tagjai és családjai részére:

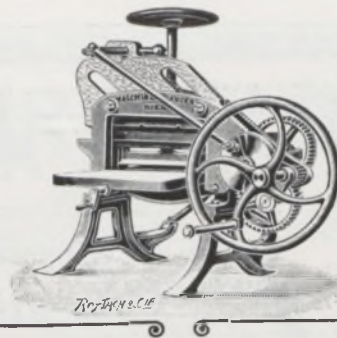
Vizit-fénykép	6 db.	5 K,	12 db. 8 K.
Kis Makart	6 "	9 "	12 " 14 "
Kabinet	6 "	10 "	12 " 18 "
Makart	6 "	15 "	12 " 26 "

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugtával kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Felelős szerkesztő **Tanay József**. Főmunkatárs **Novák László**.
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

Pályázati felhívás.

A képviselőház gazdasági bizottsága a képviselőháznál az országgyűlés tartamára szükséges nyomdai munkálatok teljesítésére pályázatot hirdet, melynek részletes feltételei a képviselőház irodájában tudhatók meg. — Pályázati határidő f. évi május hó 15-ike.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

WIEN-HERNALS,
Hauptstrasse 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

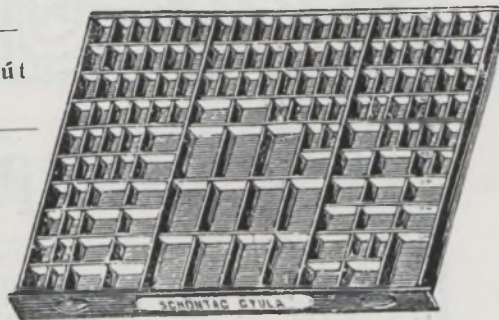
BUDAPEST

VI, Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

*

Arjegyzzék ingyen
és bérmentve.

! Nagy díj !

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

világhírű gyártmányai a
st.-louis-i világkiállításon
a legmagasabb díjjal
lettek kitüntetve. o o o o

Képviselő Ausztria-Magyarors. részére:

Carmine Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Buch-u. Steindruck Farben-Fabrik

STUTTGART.

MAGYAR NYOMDÁSOK ÉVKÖNYVE

SZERKESZTŐK

NOVÁK LÁSZLÓ — LÁSZLÓ DEZSŐ

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE

1905

HUSZADIK ÉVFOLYAM

Karácsonykor jelent meg rendkívül díszes kiállításban, 12 műmelléklettel, s jelentékenyen bővített tartalommal. Ára Budapesten 1 K 40 f.; vidékre 1 K 64 f., ajánlott küldéssel 2 K.

Megrendelhető a Grafikai Szemle kiadóhivatalában, Budapest V, Hold-utca 7. sz.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűujdonságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannónia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és nyomdai
festék- és hengeranyag-gyár. ✧

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST
IX, Márton-utca 19.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

KENCÉK és
BRONZOK.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ✧
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
tatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14-61.

Alapított 1892.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

CARMINE HUGO

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Főüzlet és gyár:
Bécs VII, Burggasse 90.

**A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.**

Képviselője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és
feuerbachi gyáraiból.

Alapított 1878-ban.

Telefonszám 14-16.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louisi
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

A KÖNYVNYOMTATÁS = SEGÉDESZKÖZEI =

úgy mint: különleges árak, csiptetők, betűsorozók, szedő-léniák, vésők, lemezkések, sormérők, egyengető ollók és kések, szedő-zubbonyok, gépmesteröltözékek, továbbá

NYOMDÁSZ- PIPERECIKKEK

mint nyakkendőtűk, gyűrűk, óraláncok és szivarszipkák, valamint söröskorsók és más e félék, megannyi nyomdász-címerrel, vagy Gutenberg-fejjel megrendelhetők

LIGETI JENŐ

Magyar Grafikus bizom. vállalatánál
Budapest VI, Izabella-u. 67.

C. Rüger

Leipzig

Rézléniagyár, bélyegző-
metszés, vésőintézet és
nyomdai kellékek gyára.

MAGYARORSZÁGI
VEZÉRKÉPVISELŐ:

KLEIN JÓZSEF

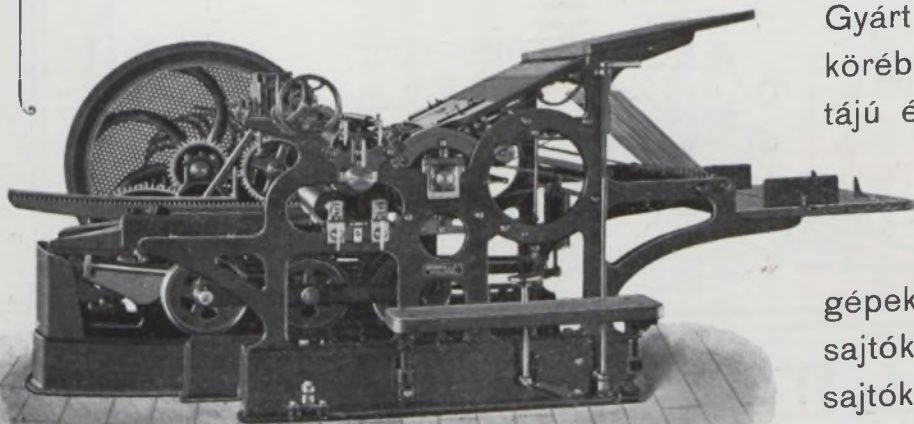
Budapest VI, Lovag-u. 2. sz.

Utóbbi teljes nyomdai és könyvkötészeti
berendezések szállítására is vállalkozik,
pontos teljesítést garantálva.

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

Budapesten.

Gyárt a sokszorosító ipar
körébe vágó mindenféle faj-
tájú és nagyságú gépet, és
pedig: könyvnyom-
dai gyorsajtókat,
körforgású nyomó-
gépeket, könyomdai gyors-
ajtókat s könyomdai kézi-
ajtókat, valamint különféle
könyvkötő-gépeket.

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbélebb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRE

BUDAPEST VII. KER.,
KEREPESI-ÚT 30. SZ.

MEGHIVÓ

a Könyvnyomdások Szakköre
1905. évi április hó 16-án vasárnap
délelőtt pontban 11 órakor a kör-
nyezeti helyiségben tartandó

HAVI ÜLÉSÉRE

NAPIREND:

Titkár jelentése az el-
mult hóról. *esenes*
Pénztáros jelentése a
pénziár márczius havi
állásáról. *esenes*
Indítványok és kérdés-
lételek. *esenes*

Tekintve az eldöntésre kerülő kérdések
fontosságát, kérjük a t. tagtársak tömeges
megjelenését.

MEGHIVÓ.

A WÖRNER J. ÉS TÁRSA gépgyára tisztelettel
meghívja a Könyvnyomdások Szakköre tovább-
képző tanfolyamának hallgatóit f. hó 14-én délelőtt
10 órára villanytelepének megtekintésére.

Gyülekezés délelőtt 9 órakor a nyugoti pályaudvar
étkezdési oldalánál. Pontos megjelenés kéretik.

MELLEKLET a Grafikai
Szemle 1905. évi áprilisi
füzetéhez. Szakégykor-
latok a Könyvnyomdá-
sok Szakköre tanfolya-
manak kísérteit nyomá-
jából.

Nyomatott Wörner J. és
Társasá gyorsrajtján az
Első Magyar Betűöntőde
Rész-Társaság betűivel,
Fischer és Mika díszítő
darabjaival, Carmine H.
Kastl & Ehinger féle festé-
keivel, Sas és Bauer cég
papírosaira.

BELÉPŐ-JEGY

a Könyvnyomdások Szakköre által 1905. évi
február hó 11-én a Kath. Körben tartandó

FARSANGI DALESTÉLYRE

T. úr részére

Ervényes címzettre és két hónapra. Másra át nem ruházható

KEZDETE 9 ÓRAKOR

6

At the time of the
seizure of the
above property
by the
authorities
of the
Government
of the
Republic of
Hungary

Dreifarbendruck.

Gelb M 4027.

Rot M 5362^{1/2}.

Blau M 2786.

**! Új amerikai
papírvágó gép**

„Heureka“

**Rendkívül tartós és
célszerű szerkezet!
Egyszerű kezelés!!**

Ezen legújabb amerikai minták után szerkesztett papírvágó gép igen egyszerűen kezelhető és *rendkívül olcsó*. Mindazon papírvágó gépek között, melyek eddig könyvnyomdáknak, könyvkötészeknél vagy más vállalatoknál használtak, egyik sem nyújthatja azon technikai és gazdasági előnyöket, mint a mi legújabb papírvágógépünk *Heureka*.

Egyszerű!

Célszerű!

Olcsó!

Ezen alapelveket tartottuk a gép megalkotásánál mi is szem előtt.

Különleges technikai előnyei:

Nyugodtan álló keskenyvágó készülék, úgy alkalmazva, hogy azért bármily szélességekre is lehessen vágni. *Anélkül, hogy ehhez valami költséges és célszerűtlen külön álló készülék szükséges, 1 és fél cm. keskenységig abszolút biztos és pontos eredmény érhető el. A mi keskenyvágó készülékünkkel a legkisebb papírmennyiség is vágható.*

A *késbeállítás* ezen gépnél igen egyszerű módon, könnyen és *gyorsan* (két csavar segítségével) történik.

Az asztal erősen álló és kérjük megfigyelni:

Csak késállítás! Nem asztalállítás!

miáltal a ferde vágási felületek előfordulása lehetetlen. A gép hátsó szerkezetéről a jobb oldali rész (kb. egyharmad nagyság) igen

könnyen lecsavarható, ha hosszú szalagokat akarunk vágni, míg ellenben rövidebb vágási méretekhez a használandó, igazítható és a legkisebb ter

Gazdasági előnyök:

Minden gépnél a súly is fontos szerepet játszik. A mi papírvágógépünk, anélkül hogy ez a szerkezet erősségét befolyásolná, minden eddig létező ilyfajta gép között a *legcsekélyebb súlyllyal* bír (csak 500 Kg.) és így bármely emeleten is elhelyezhető. A gépnek még egy fontos gazdasági előnye abban rejlik, hogy *rendkívül egyszerű kezelése* által *rengeteg időt megtakaríthatunk* és a keskenyvágó készülékkel bármily keskeny szalagok vágása is otthon eszközölhető.

A gépet 66 cm. vágási hosszúságra és 9-5 cm. késmagasságra építjük, mely méretek a mi tapasztalataink szerint legcélszerűbbek.

A géppel szállítatik: 2 drb öntött acél kés; 6 drb vágó lécs; 2 drb csavarkulcs; 1 darab olajozó.

Az ára felszerelve 720 kor.

**Kedvezményes
fizetési feltételek.**

Magyarországi vezérképviselőt:

KLEIN JÓZSEF, BUDAPEST, VI, Lovag-utca 2. sz.

CS. KIR. UDV. BETÜÖNTÖDE

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

FŐÜZLET: MILLERGASSE 23 ·· BÉCS VI ·· FIÓKÜZLET: BRUNN a. Geb.

TELJES NYOMDABERENDEZÉSEK A LEGELŐNYÖSEBB FELTÉTELEK MELLETT. ·· PRÓBALAPOKAT KIVÁNATRA INOYEN

KIZÁRÓ ANYAG

Az árak párisi és Haase rendszerre, kor. értékben értendők.

Anyagtörzs	Kizárások		Quadrátok		Térsők	
	5-25 K	több	5-25 K	több	5-25 K	több
1 pont	—	—	4.—	3.75	3.—	2.90
1 és fél pont	—	—	3.25	3.—	2.40	2.30
2 pont	—	—	1.90	1.85	1.35	1.30
3 pont	—	—	1.70	1.65	1.30	1.25
4 pont	9.50	9.25	1.65	1.60	1.25	1.20
5 pont	4.75	4.70	1.45	1.40	1.20	1.15
6 pont	2.45	2.40	1.35	1.30	1.55	1.50
7 pont	2.15	2.10	1.35	1.30	1.50	1.45
8 pont	1.60	1.55	1.30	1.25	1.45	1.40
9 pont	1.55	1.50	1.25	1.20	1.40	1.35
10 pont	1.50	1.45	1.20	1.15	1.35	1.30
12 pont	1.45	1.40	1.15	1.10	1.25	1.20
Többi törzs	1.55	1.50	1.25	1.20	1.20	1.15
	Beosztva		Beosztva		Beosztva	
	1 p. négyzetig		2, 3, 4 cicerorig		8—24 cicerorig	

ÜRÖTLOK (Hohlstégek) 2, 3, 4 cic. szélességben és 8—24 cic. hosszúságban 5—25 kilóig kor. 1.15, 25 kilón feleli kor. 1.10. Az árak különként és korona-értékben értendők. — 5 kilónál kevesebb kizáró-anyag rendelésénél különként 20 fill. többet számítunk. A kizáró-anyag magasságai 51 vagy 54 pont, az ára azonban egyenlő. Rendelésnél kérjük a magasságot jelezni.

NAGY RAKTÁR. PONTOS, SZOLID ÖNTÉS. ANYAGUNK CSAK AMERIKAI KÜLÖNLÉGSÉGI GÉPEKEN LESZ ELŐÁLLITVA.

RÉZLÉNIAGYÁR

a legmodernebb segédeszközökkel berendezve úgy, hogy leg-
rövidebb idő alatt szállít; Táblázat-, Raster- és Kombinációs-
lineákat rézből és ólomból. Zárjeleket, lveket, köröket és
1 pontos kizáró-anyagot, Barock-lineákat és díszeket rézből.

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI, BÉCS
GALVANO-PLASZTIKA, TÖMÖNTÖDE, MECHANIKAI MŰHELY

VEZÉRKÉPVISELET MAGYARORSZÁG RÉSZÉRE:
KLEIN JÓZSEF ·· BUDAPEST
TELEFON-SZ.: 71-56 NYOMDAI SZAKÜZLET VI, LOVAG-UTCA 2